



Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Expositio in Cantica Canticorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75090)

DE COMMENTARIO
in Cantica Canticorum.

OBSERVATIO.

IN prima de his Commentariis Præfatione planum, ut spero, fecimus hunc de quo agimus non esse genuinum sancti Gregorij factam. Rationes non itero, ne actum agam: sed aliquot argumenta solvenda sunt, quibus contraria sententia munitur. Objectant primò Ildefonsum Toletanum Episcopum, qui opus Morale in Cantica Canticorum S. Gregorio adscribit. Objectant secundò manuscriptos codices multos horum commentariorum, qui quidem S. Gregorij nomine prænotati sunt. Objectant tertio in multis manuscriptis hunc Commentarium non per capita sed per Homilias esse distributum. Quod innuit Epist. 22. lib. 10. Regesti S. Gregorius de suis in Cantica Canticorum expositionibus loquens: *Quia charissimus quondam filius meus Claudius aliqua me loquente de Proverbiis, de Cantica Canticorum, de Propheciis, de libris quoque Regum & de Heptateucho audierat, quæ ego scripto tradere præ infirmitate non potui, ipsa ea suo sensu & stylo dictavit, ne oblivione deperirent, ut apto tempore hæc eadem mihi inferret, & emendatius dictarentur. Quæ cum mihi legisset, inveni dictorum meorum sensum valde in multis inutilius fuisse permutatum. Unde necesse est, ut tua experientia omni excusatione atque mora cessante, ad ejus monasterium accedat, convenire fratres faciat, & sub omni veritate quantascumque de diversis scripturæ chartas detulit ad medium deducant: quas tu suscipe, & mihi celeriter trans mitte.*

Triplici nodo triplicem aptamus cuneum. 1. Ildefonsi auctoritas facilè elevatur, cum nec oculatum se testem profiteatur nec auritum. Legerat fortè Epist. 22. lib. 10. aut de ea aliquid inaudierat obscure: Commentarium istum nec legerat, nec verò sciebat extare. Vnius Paterij hac in causa auctoritas multis præponderat Ildefonsi in Hispania longè post Gregorij mortem tempore degentibus. Cui probabant Commentarium istum nulli præterquam uni Ildefonso cognitum à fine sexti sæculi ad decimum sextum sæculum in tenebris latuisse, & semper ab aliis sancti Gregorij operibus se junctum nescio quo fato fuisse?

2. Non eo inficias plurimos hujus Commentarij manuscriptos Codices in variis Bibliothecis reperiri: Verùm perspecta codicum istorum varietate, quanta sit ipsis habenda fides studiosus lector perpendet. Quidam enim carent titulo, & incipiunt absolutè ab illis verbis: *Os sponsi, &c.* Alii habent titulum hujusmodi, *Cantica Canticorum*: tacito nomine sancti Gregorii. In quibus autem legitur nomen sancti Gregorii, dubium non est quin à librariis sit adjunctum. Alii carent Prologo. Alii Prologum quidem habent, sed discrepantem ab edito, & paulò etiam fufiorem. Alii loco capituli primi proferunt duas Homilias multò proluxiores quàm sit illud caput, scilicet usque ad illa verba versiculi 11. *Pulchra sunt gena tue.* Cætera enim conveniunt cum editis. Notandum porro est variare etiam codices in expositione versic. 15. cap. 1. *Botrus Cypri, &c.* ubi in editis ita legitur: *In Engaddi balsamum gignitur, quod cum oleo, Pontificali benedictione chrisma efficitur, quo dona sancti Spiritus exprimuntur.* Quæ verba & in quibusdam manuscriptis reperiuntur: Verùm in antiquissimis & optimæ notæ codicibus non leguntur, nec etiam in primis

edition ut in Parisiensi an. 1523. apud Chevalonium, & in quibusdam aliis. Unde con-
iicere licet hæc verba non esse auctoris qui Commentarium edidit, sed illius qui
Commentarium descripsit. Adiecta autem arbitror ex commentario Bedæ in Can-
tica Cantorum, qui exponendo eundem locum ita loquitur: *In vineis Engaddi
balsamum gignitur, quod in chrismatibus confectio liquori oli-væ admisceri ac Ponti-
ficale benedictione solet consecrari, quatenus fideles omnes, cum impositione manus
Sacerdotis, qua Spiritus sanctus accipitur, hac unctio signentur.*

3. Duo negamus. Vnum: multos extare manuscriptos alicuius fidei, in quibus
hoc opus per Homilias distribuatur. Alterum: huius operis capita posse censer
Homilias; quanquam aliqui ut fucum facerent, isto eas nomine prænotarint.
Consulat Lector veras sancti Gregorii Homilias in Ezechielem & in Evangelia,
& videbit immane quantum differant. Et verò nulli mirum videbitur nescio quos
obscuri nominis exscriptores tales titulos pro suo libito affinxisse, si meminere-
mus Andream Monachum vivente sancto Gregorio supposititias Homilias sub
tanti viri nomine audacter obtrusisse; & quidem Græco idiomate, quod se nescire
sanctus Gregorius aperte profitebatur. Si hæc in viridi, quid in arido?

His rite perpensis, nemo est, opinor, qui commentarium hunc Gregorio Magno
iure possit adscribere.





S. GREGORII PAPÆ IN CANTICA CANTICORVM EXPOSITIO.

PROE MI U M.

Quia si cæco, si longè à Deo posito cordifermo divinus voce propria ac voce divina loqueretur, non caperet; per quædam ænigmata misericorditer monet & revocat, & per res notas, latentem ei amorem rerum non notarum insinuat. Per hoc enim quòd non horret cognitum, intelligit quiddam incognitum. Rebus notis allegoriæ conficiuntur, & in sententias divinas vertuntur: ut dum recognoscimus sensu exteriora, intellectu pervenimus ad interiora. Hinc est quòd in libro hoc qui Cantica canticorum inscribitur, amoris quasi corporei verba ponuntur; ut à torpore suo anima per sermones consuetos discussa recalescat, & per verba amoris qui infra est, excitetur ad amorem qui supra est. Nominantur enim hæc oscula, ubera, genæ, femora. Ubi non irridenda est sacra descriptio, sed consideranda misericordia Dei, in hoc etiam amplior, quia dum membra corporis nominat, sic ad amorem suum nos vocat. Notemus quidem quàm mirabiliter, quàm misericorditer nobiscum operatur, qui ut nos ad amplexus sacri amoris accendat, usque ad turpis amoris nostri verba se inclinat. Sed unde se loquendo humiliat, inde nos intellectu exaltat: quia ex sermonibus hujus amoris discimus, qua virtute in divinitatis amore ferveamus. Hic etiam solerter intuendum est, ne cum exteriora audimus, ad exteriora sentienda remaneamus, & machina quæ ponitur ut levat, ipsa magis opprimat & aggravet. Debemus in verbis exterioribus corporeis quidquid interius est querere, & loquentes de corpore extra corpus fieri. Debemus ad nuptias sponsi & sponsæ cum intellectu charitatis, id est, cum veste nuptiali venire, ne si ista careamus, ab hoc convivio in exteriores tenebras, id est, in cæcitatem ignorantie repellamur. Debemus per verba passionis transire ad virtutem impassibilitatis. *Littera enim occidit, spiritus vivificat.* Sicut enim palea frumentum, sic & littera regit spiritum. Sed quia jumentorum est paleis, hominum frumentis vesci; qui humana ratione utitur, paleas abiciat, frumenta spiritus edere disponat. Humanæ conversationis verba audientes, quasi extra humanitatem esse debemus: ne si humaniter quæ audivimus capiamus, nihil divinitus de his sentire possimus. Qui enim Deum se-

quitur, imitari debet quotidie resurrectionem suam: ut sicut tunc nihil passibile erit in corpore, ita nunc nihil passibile habeat in corde: ut secundum interio-rem hominem jam nova creatura sit, & sic jam quidquid vetustum sonuerit, calcet; & in verbis veteribus solum vim novitatis inquireat. Attendendum est, quòd liber hic non Canticum, sed Canticum Canticorum dicitur. Tantò est enim omnibus canticis sublimius, quantò in nuptiis sublimioris festivitatis offertur. Hic notandum est, quia quando vult timeri, dominum: quando vult honorari, patrem: quando amari, sponsum se nominat Dominus. Attende ordinem. Ex timore enim honor, ex honore solet procedere amor. Nec vacat à mysterio, quòd liber hic tertius ponitur in operibus Salomonis. Post Proverbia enim Ecclesiastes, post Ecclesiasten Canticum canticorum, non casu, sed plena ratione posuit. In Proverbiis moralis vita exprimitur, cum dicitur: *Audi fili mi sapientiam.* In Ecclesiaste naturalis, ubi finis omnium consideratur, cum dicitur: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* In Canticò verò canticorum contemplativa vita exprimitur, dum in eo ipse Domini adventus & aspectus desideratur cum sponsæ voce dicitur: *Osculetur me osculo oris sui.* Quia ergo naturalis ad considerationem non perducitur, nisi prius moralitas teneatur, rectè post Proverbia Ecclesiastes ponitur. Et quia superna contemplatio non conspicitur, nisi prius hæc infra labentia despiciantur, rectè post Ecclesiasten Canticum canticorum ponitur. Prius quippe est mores componere, postmodum omnia quæ sunt, tamquam non sint, considerare: postea munda cordis acie superna & interna conspiciere. Hos ergo librorum gradus quasi quendam ad contemplationem Dei scalam fecit; ut dum primum in sæculo bene geruntur honesta, postmodum etiam honesta sæculi despiciantur, ad extremum verò Dei intima conspiciantur. Sic autem generaliter ex voce sanctæ Ecclesiæ adventus Domini in hoc opere præstolatur; ut etiam specialiter unaquæque anima ingressum Dei ad cor suum, tamquam aditum sponsi in thalamum aspiciat. Itaque sancta Ecclesia diu præstolans adventum Domini, diu sitiens fontem vitæ, quomodo optet videre præsentiam sponsi sui, quomodo desideret, dicat.

Pro. 1. a
Eccl. 1
a

Cant. 1.
a

2. Cor. 3. 6

EXPOSITIO CAPITIS PRIMI

VERS.
I.

Osculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.

Os sponsi, inspiratio Christi: osculum oris, dulcis amor inspirationis. Dicit ergo sponsa desiderio æstuans, & in amplexum sponsi sui inardescens: [*Osculetur me osculo oris sui.*] Ac si dicat: Ille quem super omnia, immo solum diligo, veniat, qui dulcedine suæ inspirationis me tangat: quia cum ejus osculum sentio, subita mutatione me derelinquo, & in ejus similitudinem illico liquefacta transformor. Fastidit quippe sancta mens omnia quæ per corpus sentit, & in illa spiritalia tota transmutari concupiscit: & dum ista obstrepunt, in illa fugit, seque abscondere ne hæc sentiat, appetit. Ideoque osculum sponsi querit; quia si ille gratissimi amoris vinculo hanc non trahit, hæc vi suæ molestissimæ gravedinis detenta, quomodo se ad illum conferat, omnino non invenit. Sed pius sponsus anxietatem ejus sentiens, amorem diligens, votum exaudiens, osculum porrigit, & ne desiderio lassescat, gustu suæ suavitatis lenit: & dum suam præsentiam exhibet, eam ad majus dilectionis osculum accendit. Unde hæc illum sentiens, ad eum se convertit, & quem præsentem habet, mox gaudens voce mutata alloquitur & dicit: [*Quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.*] Ubera sponsi, dilectio Dei & proximi. Ex his uberibus sponfam suam lacte pietatis nutrit: & inter tentationum turbines his eam fovet & nutrit, & ut persistat, reficit. Quid autem per vinum, nisi cura temporalis exprimitur, à qua mens sæcularis cujuslibet inebriatur, ut ad invisibilia cognoscenda aut ex toto, aut pæne insensibilis reddatur? Sed ubera sponsi vino meliora existunt; quia illud necat, hæc nutriunt. Illud oculos mentis turbat, hæc acuunt. Illud apostatare facit etiam sapientes, hæc ipsos idiotas utique sapientissimos faciunt. Quæ quot vicibus sponsa cum dilectionis ubertate fugit, tot sententias sapientiæ sibi in ventrem memoriæ trahit. Charitas enim sancta cor pacificat, mentem in tentationibus roborat, & ut sedes sapientiæ sit anima justæ, quietem tribuit, & locum præparat. Hæc itaque ubera unguentis optimis fragrant; quia odorem suavitatis per sapientiæ verba & sanctitatis exempla secum portant. Quicumque enim sancta charitate per gratiam Dei se reficit; is spiritalium donorum & odorem & suavitatem sentit. Quorum bonorum ubertate proximos quosque ad interiora gustanda secum trahit, & ut in amorem divinum convalescant, istis uberibus nutrit. Sequitur.

II. *Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentula dilexerunt te.*

Nomen sponsi Christus est. Sed nomen sponsi quasi oleum effunditur; quia quicumque nomine Christiano in veritate censentur, charitate sancta affluunt, qua molliuntur: & ut flammæ exemplorum emittant, eadem charitate continuè suffunduntur. Hac charitate in amorem ipsius Christi vehementiùs accenduntur, & ab ipso accipiunt, quod ei amplius inhæreant, quo perfunduntur. Hinc est quod sequitur: [*Idem adolescentula dilexerunt te.*] Quid enim per adolescentulas, nisi sanctæ animæ designantur, quæ Baptismatis aqua per Spiritum sanctum regenerantur, & in novam vitam per novum Testamentum transformantur? Quæ propter olei infusionem Christum diligunt; quia ad gratiam vocata, in eo suavitatem vitæ perpetuæ inveniunt, pro cuius suavitatis dilectione omnes mundi fastus & divitias respuunt. Sunt enim nonnulli qui ita Deum

idem
c. 6. &
lib. 24.
Mor. c. 4

A diligunt, ut seipso contemnant; in interiora se rapiunt, ut Deum inveniant. Et quia Deus in superficie non jacet, meditationibus laborant, subtilissimè cogitationes suas examinant, lectionibus vacant, & quomodo Deus inveniatur, omnibus modis perquirere non cessant. Hi profectò odorem unguentorum sentiunt, & olei infusione se in unguunt; quia dum omnem putredinem vitiorum abiciunt, flores sibi inveniunt, quorum compositione suavolentia unguenta Deo faciente conficiunt. Qui ejus modi est, desiderio æstuat, & quasi nil habeat, semper majora exoptat: & quia sibi virtus non suppetit, in Deum inhians trahi se postulat, dicens:

Trabe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum. III.

B Non currit, qui non trahitur: quia quem divina gratia non adjuvat, molestia suæ corruptionis gravatur. Gratia quippe divina nos prævenit, & interiorum dulcedinem nobis ostendens, de exterioribus nos compungit, moxque in illa transiens animus, præ eorum dilectione temporalia vilipendit. Iste ergo qui trahitur, currit: quia vinculum amoris libenter sequens, gratia roboratus amore, sine gravidine obstacula omnia transit. Nec mirum, cum unguentorum odorem sequatur: quia cum spiritalium donorum suavitas sentitur, quid est in hac temporalitate cuius desiderio anima sancta sponsa Christi, ne in illa properet, teneatur? Ibi quippe lenitate unguentorum gaudet, & dum naribus discretionis spirat, charitas sibi suaviter olet. Hinc est quod à singulari numero ad pluralem transit; quia in dilectione Dei etiam præceptum quod de proximi dilectione nos admonet, invenit: quo instructa eructat nobis foras, quod gustavit suaviter intus, dicens.

Introduxit me Rex in cellaria sua: exultabimus & letabimur in te, memores uberum tuorum super vinum, recti diligunt te. IV.

D Quid per hujus sponsi, qui rex est, cellaria intelligimus, nisi sanctæ scripturæ arcana quæ rimamur: nisi sanctæ contemplationis mysteria, quorum deliciis si reficimur, mox convalescimus? In illa proculdubio quisquis introducitur, omnia temporalia mox contemnit, quia æternis ditatur. Ideo sequitur: [*Exultabimus & letabimur in te, memores uberum tuorum super vinum.*] Sancta anima sponsa Christi in sponsi sui deliciis exultat, dum corporalia respuit, & in spiritalibus se occultat. Eumdemque sponsum delicias suas facit, in cuius respectu mundana omnia non curat. Sed hæc in memoria uberum agit: quia dum recolit quanta charitate Christus eam dilexerit, qui sanguine suo eam moriens in cruce redemit, & quotidie eam in sinu Ecclesiæ matris ejusdem sanguinis lacte nutrit, proculdubio magis ac magis in ejus dilectionem intendit. Quod lac bene super vinum dulce esse dicitur; quia per sanguinem Christi misericorditer educamur, qui per legis litteram severè priùs constringebamur. Per quam dilectionem adimpletur quod dicitur: [*Recti diligunt te.*] Soli utique recti Christum diligunt; quia quicumque adhuc per distorta vitiorum ex desiderio currunt, dum in rectitudinis lineam semper offendunt, ipsum justitiæ auctorem Christum omnino diligere non possunt. Tunc verò homo per viam veritatis incedit, cum & opera virtutum exequitur, & tamen peccata sua semper agnoscit. Ideo; sequitur & dicit.

Nigra sum, sed formosa sicut Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. V.

Nigram quippe & formosam sancta anima se bene dicit; quia semper & turpitudinem peccatorum suorum

suorum perspicit, & tamen illius iustitiæ quam in inimicis videt, in exterioribus actibus secum solerter formam gerit. Quæ bene sicut tabernacula Cedar nigra, & sicut pelles Salomonis formosa dicitur: quia in quantum tenebras mortalitatis portat, nigredine corruptionis sordidatur. Cedar enim tenebræ interpretatur: Salomon verò qui Christum significat, pacificus dicitur. Formosam ergo se sicut pelles Salomonis dicit: quia dum sanctos quosque qui ad imitationem Christi se mortificant, imitari non negligit, eorum utique pulchritudini per similitudinem se jungit. Ne verò proximi in ejus nigredinem intendentes, minus exempla bonorum ejus ad imitationem diligant, turpitudinis causam satisfaciens ostendit, dum ab admiratione sua filias Hierusalem repellit, dicens:

VII. *Nolite me considerare quod fusca sim: quia decoloravit me sol.*

Per solem Christus significatur. Sol ergo eam decoloravit; quia quantumlibet fulgeat anima, in comparatione Christi fulgorem amittit. Sunt quippe nonnulli, qui in hac nocte mundi velut stellæ hominibus fulgent, luminaria proximis apparent, sed mox ut iustitiæ Christi se comparant, quasi sine luce sunt, qui bene incomparabiliter prius hominibus lucebant. Qualiter verò ad hoc pervenerit ut aliquantulum luceret, ostendit eum subjungit:

VII. *Filij matris meæ pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi.*

Mater sponsæ sancta Ecclesia, filij matris sancti Apostoli extiterunt. Ante Apostolorum quippe prædicationem pæne totus mundus rebellis extitit, omnis pæne anima idolorum se cultibus sordidavit, & cupiditates sceleratas accumulavit. Apostolorum verò prædicatione superveniens, contra omnes verbo pugnavit, in multis regnum dæmonum expugnavit; & regnum Christi, id est, sanctam Ecclesiam ampliavit. Junctam ergo Christo & sanctificatam congregationem Apostoli custodem in vineis posuerunt: quia primos credentes in Ecclesias per mundum, ut eas & congregarent & custodirent, disperserunt. Cujus dispersionis causam ostendit, dicens: [*Vineam meam non custodivi.*] Quid per vineam singulariter, nisi Judæa designatur? Quæ à se fideles expulit; quia custodiri spernabatur. Prædicatione quippe expugnata, & sponsa Christi facta anima, dilectione ardet, & inquirendo eum quem diligit, in inimicis se exercet, dicens:

VIII. *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie: ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.*

In meridie Christus sub umbra pascit & cubat; quia in refrigeratione Spiritus sancti sibi quasi requiem & pastum parat. Per meridiem quippe ardor vitiorum exprimitur: per umbram verò, spiritalis gratiæ flatus designatur. Meridie ergo fervente in umbra Christus requiescit; quia dum in reprobis æstus vitiorum flagrat, ipse sponsæ suæ spiritum refrigerij tribuit, & in ea sibi delectabilem locum quietis efficit. Sed hoc sibi sponsi indicari deposcit, quod nulli umquam declaratur, nisi ei qui idem sanctificatrici gratiæ munus percipit. Quare verò ad hæc percipienda æstuet, manifestatur, cum subditur: [*Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.*] Verè in quo Christus non cubat, vagatur: quia mens quam ille suavis & ponderosus Christi spiritus non implet, multis cogitationibus dissoluta circumfertur. Sed qui sunt sodales Christi, per

S. Greg. Tom. III.

A quorum greges sponsa vagari pertimescit, nisi falsi quique Christiani? Qui aut ob nominis solius, aut etiam Sacramentorum communionem fratres Christi vocantur; quia electis, quos ipse fratres vocavit, in Ecclesia cohabitando sociantur. Quorum multitudines bene per exprobrationem greges appellantur: quia dum quasi irrationabilia animalia sine ordine vivunt, seductoribus spiritibus ad devorandum traduntur. Per hujusmodi greges vagatur quisquis ab intimo desiderio expulsus, reproborum stultitiam per similes cupiditates imitatur. Hos quippe electi cum molestè patiantur, per eorum persecutione probati, mundiores ad æterna bona perducuntur. Unde admonetur sponsa eum sibi per increpationem dicitur:

B *Si ignoras te, o pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum: & pasc hædos tuos juxta tabernacula pastorum.*

Si ignorat se sponsa, egrediatur & abeat: quia quisquis nescit se in hoc positum, ut tentationes per sufferentiam vincat, à familiaritate Christi recedit: quia in bello positus, cum Domino suo pugnare recusat. Sciendum est enim omnibus, quod cum in tentationibus sumus, contra aëreas potestates pugnare præcipimur: quia sine victoria coronari non possumus. Et si adversarius deest, nec est quem vincamus: ideoque corona deerit, quam non nisi vincentes capiemus. Hoc qui ignorat, in bello est, & quasi in pace exultat, & eò frequentius vulneratur, quod securior est; quia nescit videre quem caveat. Dignè ergo à pugnantibus discernitur, ut vestigia gregum sequatur: quia dum prudentes quosque imitari negligit, necessariò reprobos sequitur, quos stultitia brutis animalibus similes fecit. [*Et pasc hædos tuos juxta tabernacula pastorum.*] Per hædos, immunda cogitationes designantur: per tabernacula pastorum, conventicula hæreticorum exprimentur. Qui ergo pugnare nescit, juxta tabernacula pastorum hædos pascit: quia quisquis obstinentibus tentationum gladiis viriliter non resistit, immundas cogitationes quasi hædos lascivos in corde nutrit, & efficitur ei similis etiam qui à fide recedit. Anima verò quæ sponsa Christi effici concupiscit, qualiter se habeat, Christus eam docet, cum ei per comparisonem protinus dicit:

Equitatus meo in curribus Pharaonis assimilavi te amica mea.

Scimus quia equitatus Israeliticus, currus Pharaonis fugiens in mari demersos reliquit; nec tamen statim terram repromissionis intravit, sed prius multas tentationes in cremo quadraginta annis sustinuit, multos reges multis laboribus expugnavit, & sic tandem quod promissum sibi fuerat, laboriosè acquisitum suscepit. Huic sancta anima sponsi amica similis efficitur, quæ prius in Baptismo omnia peccata sua extincta, quasi Pharaonis exercitum reliquit; & post, dum inter hujus mundi habitatores, malignos videlicet spiritus, vivit, imminetia vitia quasi reges alienos prosternt, & sic tandem ad beatam tetram, in qua cum sponso delectetur, pervenit. Cui bene dicitur quod subditur:

Pulchra sunt gena tue sicut turturis: collum tuum sicut monilia.

Turtur postquam parem suum perdidit semel, numquam alteri se jungit, sed semper solitariè habitans in gemitu perseverat; quia quem diligebat non inveniens querit. Sic sancta quæque anima dum à sponso suo absens est, ab ejus amore non recedit, sed in ejus desiderium semper anhelat & gemit: & dum illum quem valde diligit, non invenit, quia ab

Gg

omni alieno amore se retrahit, quasi in genarum A
verecundia castitatem cordis ipso habitu & actu ex-
teriori ostendit. Sequitur: [*Collum rimum sicut moni-*
lia.] Per collum sponsæ, prædicatores sanctæ Ecce-
lesiæ designantur. Monilibus prædicatores comparan-
tur, vel quia Ecclesiæ sunt ornamentum, vel quia
Ecclesiam muniunt, ut pectus monile; vel à rotun-
ditate, id est, perfectione. In monilibus gemmæ in
auro ponuntur. Per aurum quippe sapientia, per la-
pides opera exprimentur. Collum ergo sponsæ sicut
monilia existit; quia quilibet rectus Ecclesiæ prædi-
cator & sapientiâ interiùs se induit, & opera exte-
riùs exercet, quæ in sapientia videt. Cui & adhuc
dicitur:

XII. *Murenulas aureas faciemus tibi vermicula-*
tas argento.

Murena piscis est, qui captus vertit se in circulû,
ad cuius exemplar fit inauris, quæ murenula dicitur:
qua designatur prædicatio, quæ auribus inhæret, &
eas penetrat. Murenulis monilia collo ligantur; quia
& sapientia & religio à scripturis sanctis prædicato-
ribus adiungitur. Per murenulas enim sancta scri-
ptura intelligitur. Quæ bene auro & argento vermicu-
latæ dicuntur; quia & sapientiâ sancta scriptura
fulget, & sonora prædicatione per universum mun-
dum auditur. Sicut enim per aurum sapientia, sic
per argentum sancta prædicatio demonstratur. His
verbis sponsi sponsa respondet, & per corporeas re-
rum species amorem intimat, quo spiritaliter intus
ardet, dicens:

XIII. *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea*
dedit odorem suum.

Nardus est herba humilis, quæ gustata frigus
expellit, & calefacit membra. Accubitus suum
rex tunc intravit, quando Dominus noster Jesus
Christus corporaliter cæli interiora penetravit.
Quo ibi requiescente, nardus sponsæ odorem suum
dedit: quia virtus sanctæ Ecclesiæ suam famam
bonitatis longè lateque sparsit. Ad cælos enim
Dominus ascendit, & Spiritum sanctum suum su-
per discipulos misit: quo impleri verba salutis mun-
do prædicarent, & per sancta opera boni odoris
famam circumquaque diffunderent. Hunc quippe
spiritum in Baptismo unaquaque fidelis anima D
recipit; ut per eum sibi ex virtutum confectio-
ne unguenta componat, & proximos exempli
exhibitione quasi unguenti odore reficiat. Sequi-
tur:

XIV. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter*
ubera mea commorabitur.

Mortuorum corpora myrrhâ condiri solent, ne
putrescant. Myrrham quippe corporibus ne putref-
cant adhibemus, dum membra nostra in Christi
exemplum, per eorundem mortificationem à pu-
tredine luxuriæ restringimus; ne dum ea sine condi-
mento dimiserimus, dissoluta putredine escam ver-
mibus æternis faciamus. Sed quid est quoddam dilectum
suum sponsa non myrrham, sed fasciculum myrrhæ
nominat, nisi quoddam sancta mens Christi vitam
ex omni parte considerat, contra omnia vitia ex
ejus imitatione repugnantes virtutes congregat: ex
quibus sibi fasciculum myrrhæ aptat, quod carnis suæ
putredinem sempiternam abstergat? Qui bene inter
ubera commorari dicitur, quia in dilectione Dei &
proximi habitatio Christi sancta ædificatur. Sancta
quippe anima dum Deum sic diligit, ut proximum
non contemnat, & proximi amorem sic exequitur,
ut divinum non minuat, procul dubio ubera in pe-
ctore sibi locat, quibus Christum amplectens ip-

sum nutriat. Quasi enim uberibus Christus nu-
tritus roboratur, dum hac gemina dilectione, ut
fortiùs inhæreat, delectatur. De quo & adhuc
dicitur:

Botrus Cyprî dilectus meus mihi, in vineis XV.
Engaddi.

Cyprus insula est, in qua uberiores vineæ quàm
alibi nascuntur. Per Cyprum ergo Ecclesia univer-
sali designatur, quæ multas vineas nutrit, dum in
multas Ecclesias divisa, vinum quod lætificat cor
hominis, gignit. In Engaddi balsamum gignitur,
quod cum oleo, pontificali benedictione chrisma
efficitur, quo dona sancti Spiritus exprimentur.
Engaddi interpretatur fons hædi. Hædus autem
antiquitus pro peccatis immolabatur. Quid ergo
per fontem hædi nisi baptismus Christi figuratur?
In quo dum corpus mergitur, anima abluitur, &
per illius fidem qui pro peccatoribus mortem per-
tulit, anima humana à peccatis omnibus mundari
se credit. Cui mox dilectus respondet:

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pul- XVI.
chra, oculi tui columbarum.

Bis pulchram sponsus sponsam suam vocat; quia
cui dilectionem Dei & proximi donat, geminam
pulchritudinem ei inserit, qua delectatur, & quam
laudat. Cujus oculi bene columbarum esse per-
hibentur; quia dum in temporalibus gemit, &
ad æterna desideria rapitur, in simplicitate sensus
suos custodit, & carnales concupiscentias detesta-
tur. Columba quippe in amore pro cantu gemit.
Et bene sancta anima columbæ comparatur: quia
dum reprobi quique in amore mundi garrunt &
lætantur, mens electa in cælesti desiderio atterit-
tur: quia timer ne amittat quod diligit, dum dif-
fertur. Possunt etiam per oculos columbarum, Ec-
clesiarum prædicatores intelligi; qui simplicitatem
quam prædicant, servant, & visibilia contemnen-
tes, ad æterna cum magnis gemitibus anhelant. Se-
quitur vox sponsæ dicentis:

Ecce tu pulcher es dilecte mi, et decorus: lectu XVII.
lus noster floridus, tigna domorum nostrar-
um cedrina, laquearia cypressina.

Pulcher & decorus dilectus dicitur, quia in divi-
nitate & humanitate ab omni amanti se mente sine
macula reprehensionis aspicitur. Quem dum sponsa
pleno desiderio sequitur, omnium mundi perturba-
tionum obliviscitur: & dum in ejus pace quiescit,
magis ac magis decoratur. Unde sequitur: [*Lectu-*
lus noster floridus.] Quid per lectulum sponsæ, nisi
otij quietem intelligimus? Mens enim quæ spon-
sum suum Christum singulariter amat, in quantum
potest, ab omnibus sollicitudinibus mundi vacat,
virtutes quibus sponso suo placeat, intus accumulat.
Quæ dum omnia quæ temporalia sunt contemnit,
lectulum sibi cum sponso in pace victoriæ facit, ubi
quod quietiùs pausat, eò ampliùs flores invenit quibus
se decoram sponso ostendat. Sequitur: [*Tigna do-*
morum nostrarum cedrina, laquearia cypressina.]
Cedrus quæ serpentes reprimit & fugat, subli-
miores significat sanctos, cypressus simpliciores.
Per tigna etiam dilectionem Dei possumus intel-
ligere, per laquearia dilectionem proximi, quæ
sunt partes virtutis eminentioris in cordibus san-
ctorum, quæ sunt domus Dei. Cedrina verò & cy-
pressina ideo dicuntur, quia sicut hæc ligna incorru-
ptibilia sunt, ita charitas numquam excidit. Per dom-
os, plures Ecclesias intelligimus, per laquearia
cypressina ipsos populos figuramus. Tigna enim
tectam sustentant, laquearia verò domum implent

& ornant. Sic sic in sancta Ecclesia prædicatores boni scripturam divinam in corde & ore portant, quam fidelibus quasi rectum expandentes prædicant; ut dum Ecclesia prædicatione cælesti instruitur, munimen accipiat, quo ab imbris tentationum protegatur. Cedrus autem & cypressus impuribilia ligna esse perhibentur. Quibus bene omnes electi figurantur: quia dum temporalia nullo desiderio sectantur, æterni fiunt, eo quod mente in æterna figurantur. Respondet sponsus & dicit:

CAPUT II.

I. *Ego flos campi, & lilium convallium.*

Bene flos Christus se nominat, qui dum spinas peccatorum exterminat, mentem sponsæ & pulchritudine suæ justitiæ exornat, & naribus cordis dum cæleste desiderium applicat, interiora animæ quasi odore refocillat. Qui sequitur adhuc & dicit:

II. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.*

Bene sicut lilium inter spinas, sponsa inter filias esse perhibetur: quia cum multi sint in Ecclesia qui solis verbis Christum continentur, operibus verò nihil nisi humanas sollicitudines sectantur, dum sola illa anima in lilij dignitate computatur, quæ à mortalitatis radice ad cælestem pulchritudinem affurgit, & munditiæ candorem corde & corpore sibi ipsi custodit, & proximos quosque bonæ opinionis odore reficit. Sed quia sponsus sponsam suam tanta laude dignam habuit, ipsa jam ex debito laudat, à quo laudari perpicit, & dicit:

III. *Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios.*

Ligna silvestria esui hominum habiles fructus non gignunt: malus verò quod gignit, congruè & salubriter homines edunt. Merito ergo per malum Christus, per silvestria verò ligna ceteri homines figurantur: quia in solo Christo cibum salutis quoties querimus invenimus; in ejus verbis & exemplis animas nostras fructu suavi & salubri reficimus. Ipse est quippe lignum vitæ, quam nobis tribuit. Ipse est qui dum nobis semetipsum inspirat, animam pascit. In ceteris verò si quid refocillationis invenimus, non quod illorum, sed quod Christi est, ab illis sumimus: quia quidquid in eis præter Deum est, mortiferum nobis proculdubio invenimus.

IV. *Sub umbra illius quem desiderabam, sedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo.*

Umbra Christi, protectio est Spiritus sancti. Spiritus quippe sanctus mentem quam replet, obumbrat: quia omnem tentationum fervorem temperat; & dum aurâ suæ inspirationis suaviter mentem tangit, quidquid noxiæ caloris sustinebat expellit; & quam jam forsitan nimis vitiorum æstus marcidam fecerat, umbra sancti Spiritus protegens recreat: ut dum in ejus inspiratione sedens pausat, vires colligat quibus ad æternam vitam robustius currat. Sequitur: [*Et fructus ejus dulcis gutturi meo.*] Arbor quippe fructifera ipse Christus in corde nostro plantatus per fidem existit: quam si mens nostra dignè diligit, & instanter excolit, fructus nimirum interius pulchros & utiles gignit. Quos dum mens capiens avidè comedit, omnes mundi voluptates præ ejus dulcedine postponit. Dulce enim est valde sibi cælestia cogitare, in æternitate oculum intimum figere, ut

S. Greg. Tom. III.

Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.

Quid enim per cellam vinariam congruentius, quam ipsam arcanam æternitatis contemplationem accipimus? In hac æternitate Angeli sancti vino sapientiæ inebriantur, dum ipsum Deum facie ad faciem videntes, omni voluptate spiritali satiantur. Hanc sancta mens si à sponso introducatur, postpositis omnibus temporalibus intrat, in qua ex illis angelicis deliciis quantum sibi conceditur, gustat. Et si adhuc quia in corpore corruptibili detinetur, se perfectè non satiat, tamen ex illo minimo quod cursum sumit, considerat quantum debeat amare quod amat. Potest tamen per cellam vinariam scriptura divina figurari. Per hanc quippe in sponsa charitas ordinatur, quia in ejus doctrina manifestè discitur, qualiter Deus & proximus ordinatè diligantur. Hac charitate percussa sequitur & dicit:

Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.

Per flores, teneri quique & incipientes; per mala verò, perfecti fideles designantur. Sponsa quippe quia amore langueo, fulciri se floribus & stipari malis appetit: quia dum se æternitatis desiderio afficit, dum qualiter illuc perveniat, tota anxietate perquirat, eò quod perfectionem dum in carne vivit, omnino non invenit, fatigata in desiderio suo requiescit. Et in hoc solo gaudet, si circa se respicit vel quibus ipsa proficiat, vel in quorum perfectione consolationem de languore suo recipere possit. Quibus de sponso suo sublequenter hæc dicit:

Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Per lævam sponsi vita præsens, per dexteram verò vita æterna designatur. Per caput autem sponsæ, mens quæ animæ principatur, adsumitur. Sed læva sponsi sub capite sponsæ esse dicitur, & dextera ejus amplexatur eam; quia vitam temporalem sub mente sua semper ponit, vitam verò æternam ut omnimodo amplexetur concupiscit. Hæc quippe quæ videt, magnanimiter mente sublimi conculcat, officiis cælestibus se occupat. Hæc necessitate tolerat, ad illa summo desiderio quasi brachio dextero sponsi astricta suspirat. In qua cum aliquantulum intrat, delectabiliter quiescit, cujus quietis dilectione mundanos tumultus omnino fastidit. Sic quiescentem utique sponsus ampliùs diligit, & ab ejus excitatione improbos quoque repellit, dicens:

Adjuro vos filia Hierusalem per capreas, cervosque camporum, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

Cervi & capræ munda animalia in lege esse perhibentur. Quid ergo per cervos & capreas, nisi fidem, spem, & charitatem accipimus? Quas dum nobis mundas servamus, per easdem altos montes contemplationis ascendimus. Sancta autem anima sponsa Christi à cunctis mundi perturbationibus quiescere appetit, in sinu sponsi sopitis terrenis cupiditatibus dormire sancto otio concupiscit; ita ut etiam necessaria colloquia aliquando fastidiat, soliusque sponsi colocatione quantum quietius, tamò ferentius hilarescat. Sed hanc dormientem carnales qui sunt in

Gg ij

Ecclesia, nonnumquam importunè excitant, negotiis mundi eam implicare desiderant: quia ejus vitam inutilem existimant, dum ab eorum curis eam se abstinentem considerant. Hi tales satis congruè non filij, sed filia nominantur: quia dum effeminatos mores nutriunt virili dignitate amissa, quales interiùs habentur, exteriùs nomine femineo designantur. Hi dilectam suscitare sub adjurationis pondere prohibentur; ne videlicet mentem quæ ad vacandum Deo se accingit, & solis spiritualibus studiis inhærere concupiscit, importunis sollicitationibus inquietent, & tenebris curarum terrenarum oculum cordis ejus obnubilent. Et tamen non ei omnis cura proximi interdicitur, sed quando suscitari debeat, ejus voluntati relinquatur: quia profectò omni perfectæ animæ discernendum est & quando cælesti contemplationi studeat, & quando proximorum utilitatibus inserviat. Hanc vacandi Deo licentiam libentissimè sponsa suscipit, statimque verbum sponsi amplectitur & dicit:

IX. *Vox dilecti mei: ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.*

Ac si diceret: Hanc vocem dilecti mei sponsi esse recognosco, hanc ab ejus ore semper audire desidero: quia in hoc video quantum me diligat, cum me ab amplexibus ejus desiderabilibus impediri prohibeat. Ad hos amplexus qualiter pervenerit, subitò narrat, dicens: [*Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.*] Ad amplexus sponsæ suæ Christus venire disponens, humanitatem nostram dignanter assumpsit. Ad quod mysterium peragendum, quasi saliens in montibus venit: quia quædam opera inter homines ostendit, quæ valde sublimia & super homines esse perspicuus humanum genus admirati potuit, sed attingere nequivit. Quod enim de virgine natus est, quod ad vagientem adorandum ire pastores Angelus admonuit, Magos stella perduxit: quod pendens in cruce qua hora voluit spiritum emisit: quod mortuus tercia die seipsum suscitavit: quod cælum ingressus, Spiritum sanctum quibus sibi placuit donavit: quod fidei suæ per pisces & idiotas mundum subjugavit: hæc faciens quasi in montibus ambulavit, quod cum nulla creatura assequi valuit. In his nimirum operibus colles transilivit: quia sanctos omnes, quantumcumque excreverint, potentia suæ operationis transcendit. De quo & sequitur:

Luc. 2. b
Mat. 2. b

X. *Similis est dilectus meus caprea, hinnuloque cervorum.*

Similis caprea esse dicitur; quia ex synagoga carnem traxit, quæ per capream ostenditur. Et quia ex antiquorum sanctorum stirpe progenitus est, quasi hinnulus cervorum rectè esse perhibetur. Sequitur:

XI. *En ipse stat post parietem nostrum, aspiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.*

Quasi post parietem nostrum Christus incarnatus stetit; quia in humanitate assumpta divinitas latuit. Et quia ejus immensitatem si ostenderet, infirmitas humana ferre non posset, carnis obstaculum objicit; & quidquid magni inter homines operatus est, quasi post parietem latitans fecit. Per fenestras autem & cancellos qui aspicit, partim videtur, partim verò se abscondit. Sic & Dominus Jesus Christus dum & miracula per divinitatis potentiam fecit, & abjecta per carnis infirmitatem pertulit, quasi per fenestram & cancellos prospexit: quia in alio latens, in alio quis esset apparuit. Incarnatus itaque Ecclesie suæ, vel unicuique perfectæ animæ loquitur, & ad æternam exhortatur patriam, dicens:

Lib. 2. in
Ezech.
hom. 13.

En dilectus meus loquitur mihi: Surge, XII. propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.

Propter fidem Christus sponsam suam amicam vocat, columbam propter simplicitatem, formosam propter operationem. Quia enim sine fide Deo placere non possumus, bene per fidem amici vocamur; quia dum fide cælestia appetimus, abjectis terrenis Deo adheremus. Columba verò bene anima propter simplicitatem dicitur; quia anima devota dum simplicem Deum cordis simplicitate percrutat, nequaquam mundi ineptam lætitiã dissoluta sectatur, sed semper ad æterna festinans, columbæ gemitum pro cantu diligendo imitatur. Propter operationem, anima formosa rectè appellatur: quia dum præterita vitæ peccata per bona opera redimit, quasi antiquam turpitudinem assumpta forma meliori ante sponsi oculos abscondit. Hanc itaque hortatur sponsus ut surgat & veniat; quia dignum est ut quicumque ad amorem Christi properat, carnis torporem quantum potest abjiciat, & se ad æterna consequenda celeriter accingat. Sed quia ut ad cælestia festinemus per exhibitionem novi Testamenti à Deo accepimus, ideo rectè sequitur:

Iam enim hiems transit, imber abiit & XIII. recessit.

Quid per hiemem, nisi legis austeritas intelligenda est? Quæ dum in carnalibus sacrificiis populum antiquum detinuit, ad appetenda spiritalia & cælestia observatores suos non adjavit. Possimus etiam per hiemem vitam præsentem intelligere, quæ dum nos assiduis tentationibus impetit, quasi imbribus importunis ad sequendum Christam torpere compellit. Sed jam sponsa surgat, quia hiems transit: quoniam quanto magis dies ultimus instat, præfens vita recedit; & quò ampliùs tempus ad terminum ducitur, eò citius currendum est, ne electa anima oblati sibi muneribus æternis privetur. Transit enim dicitur, quia in proximo transitura esse non dubitatur. Sequitur:

Flores apparuerunt in terra nostra, tempus XIV. putationis advenit.

Flores apparuisse in terra dicuntur; quia sanctæ animæ cum à corporibus recedunt, in cælo recipiuntur. Et quia in hac vita quamvis hiems fuerit, à bono opere non torpuerunt, mox ut recesserunt, in terra viventium gloriosè floruerunt. Bene ergo sequitur quod dicit. [*Tempus putationis advenit;*] quia quò amplior electorum numerus in cælo congregatur, eò celerius reprobi ab Ecclesia tamquam samenta inutilia amputantur, ut mundus citius finiatur. Sequitur:

Vox turturis audita est in terra nostra: ficus XV. protulit grossos suos, vinea florentes dederunt odorem suum.

Quid per turturam, nisi Ecclesia; quid per terram sponsi, nisi vita illa beata designatur? Sed vox turturis in terra sponsi audita esse dicitur; quia dum pro desiderio suo sancta Ecclesia deprecatur, à Christo in cælo clementissimè exauditur. De qua rectè subditur: [*Ficus protulit grossos suos, vinea florentes dederunt odorem suum.*] Ficus quippe grossos suos protulit; quia sancta Ecclesia Martyres suos ad æternam patriam præmisi. Post quos vinea florentes odorem suum dederunt; quia per univèrsam mundum exempla bonorum operum excreverunt. Vineæ utique flores producant, cum singulæ Ecclesie anti-

mas prius infideles ad fidei novitatem per Baptis-
mum educunt. Sed flores ipsi odorem proferunt,
cum credentes animæ exempla bona per suavem opi-
nionem sibi invicem & aliis aspergunt. Sed quia
Christus utroque modo exhortationis nos trahit, ut
videlicet & præceptis nos admoneat, & exemplis
sanctorum nos erigat, idcirco sponsæ suæ prius ut
surgeret admonendo præcepit, & deinde exempla
sanctorum ad cognitionem adduxit, & post exem-
plorum exhibitionem iterum se ad præcepti com-
munionem convertit, dicens:

XVI. *Surge amica mea, soror mea, & veni, co-
lumba mea in foraminibus petrae, in ca-
vernæ maceria.*

Surgit anima, cum à peccati perpetratoe se eri-
git: venit, cum per bona opera desiderij sancti passi-
bus ad caelestia tendit. Sancta etenim mens cum
præteritæ vitæ turpitudines conspicit, cum peccata
sua enumerat quæ fecit, mox secum in conscientia
erubescit, & quæcumque in mundo dilexerat, ad
odium sibi transferens siletibus se punit; & ipsa pœ-
nitentiâ facta robustior, ab omni inquinatioe etiam
cogitationis exilit, & ab omni torpore negligentia
se excutit; ut jam in infimis cogitationibus non ja-
ceat, sed ad appetenda invisibilia per sancta deside-
ria se extendat. Hæc itaque mens surgit & venit;
quia & à torporis infirmitate per compunctionem se
erigit, & in sanctis studiis se exercens, ad æterna
pedibus amoris currit. Per foramina autem petrae,
vulnera manuum & pedum Christi in cruce pen-
dentis libenter intellexerim. Cavernam verò macer-
iæ, vulnus lateris quod lanceâ factum est, eodem
sensu dixerim. Et bene columba in foraminibus pe-
trae & in caverna maceriæ esse dicitur: quia dum in
crucis recordatione patientiam Christi imitatur,
dum ipsa vulnera propter exemplum ad memoriam
reducit, quasi columba in foraminibus, sic simplex
anima in vulneribus nutrimentum quo convalescat,
invenit. Possunt tamen per foramina petrae, incar-
nationis Christi sacramenta signari, & per caver-
nam maceriæ, ipsa protectio angelicæ custodiæ fi-
gurari. In qua custodia cum anima ponitur, bene
ei à sponso dicitur:

XVII. *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in
auribus meis: vox enim tua dulcis, &
facies tua decora.*

Quid enim per faciem, nisi fidem qua à Deo co-
gnoscimur, accipimus? Et quid per vocem, nisi
prædicationem intelligimus? Sed præcipit spon-
sus ut ei sponsa faciem suam ostendat: quia quicumque
se fidem dicit habere, necesse est ut in bonis operi-
bus se exerceat; ut in operibus exterioribus fides in-
terior innotescat. Sed & opera necesse est ut vox
prædicationis sequatur: quia quicumque in sanctis
operibus perfectè se dilatat, consequens est ut ad eam-
dem faciendam proximos quosque exhortetur. Ideo
sequitur: [*Vox enim tua dulcis, & facies tua deco-
ra.*] Tunc enim & vox placet, & facies decoratur,
quando & opera prædicationis sequitur, & rursum
prædicationem bona opera comitantur. Hujusmodi
prædicatoribus consequenter dicitur:

XVIII. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demolun-
tur vineas: nam vinea nostra floruit.*

Per vulpes hæretici, per vineas singulæ Ecclesiæ
designantur. Sed vulpes vineas demoluntur; quia
per hæreticos Ecclesiæ à rectæ fidei viriditate exsic-
cantur. Quæ bene parvulæ dicuntur; quia quam-
vis contra veritatem intus superbiunt, exterius tam-
men in verbis humilitatem per simulationem sectan-

tur. Quæ tunc à sanctis prædicatoribus capiuntur,
quando instante altercatione, sententiis veritatis
convincuntur. Prædicatoribus quippe sancti aliquan-
do canes per similitudinem dicuntur: quia prædica-
tionibus assiduis, quasi latratibus importunis, ad-
versarios quosque à grege ovium arcere nituntur.
Isti canes vulpes Christo capiunt; quia ducem suum
dum fideliter diligunt, pro ejus amore laborantes,
tergiversantes hæreticos ab involutionibus quæstio-
num, quasi à tenebrosis caveis ad lucem veritatis
educunt. Quare verò vulpium demolitio timeatur,
manifestatur cum dicitur: [*Nam vinea nostra flo-
ruit.*] Vineæ quippe floruit; quia sancta Ecclesiæ per
Baptismum filios ad fidei novam conversationem
perduxit. Quibus timendum est ne ab hæreticis de-
praeventur; quia dum quique fideles in novitatem
Christi regenerantur, quò quisque tenerior est, ed-
citur ad pravitatem seducitur. Floribus omnino ti-
mendum est, ne pereant: quia dum adhuc quisque
ad perfectionem per exercitium diuturnum non con-
valuit, facile si à dente venenoso mordetur, ab hoc
quod nactus fuerat, evanescit. Perfecta enim quæ-
que anima in quo se jam diu exercuit, facile non
amittit: quia quò frequentius palato intimo quam
dulcis sit Dominus gustavit, ed constantius spon-
si rectitudinem tenet, & distorta fastidit. Quæ pro-
sequitur convenienter, & dicit:

XIX. *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pasci-
tur inter lilia, donec aspiret dies, & in-
clinentur umbra.*

Ac si diceret: Dilecti mei amicitiam constanter
teneo, quia ejus constantem benevolentiam erga me
sentio. Quia dum ejus familiaritatem benignam
habeo, durum mihi est quidquid ei adversum ini-
micos latrantes audio. Et dum in ejus assiduitate
qualis sit video, si quid erroris proferunt adver-
sarij, à veritate quam in ejus visione cognovi, non
recedo. De quo bene sequitur: [*Qui pasciuntur
inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbra.*] Quid
per lilia, nisi mundæ animæ designantur? Quæ dum
castitatis candorem retinent, per bonæ famæ opi-
nionem proximis quibusque suaviter olent. Inter
lilia sponus ergo pasciuntur; quia procul dubio anima-
rum castitate delectatur, quæ & in se munditiam
carnis conservant, & per nitidas cogitationes coram
eo placent, & exempla proximis quasi odoris sua-
vitatem donant. Dies verò tunc aspirabit, & um-
bræ inclinabuntur, quando vita æterna apparebit,
& præsens vita finietur. Hæc quippe nox est, ibi ve-
rò dies erit: quia hæc in visione veritatis caligamus,
ibi Deus ipse tota veritas mentibus elucebit. Ad hanc
prorsus diem sanctæ animæ enituntur ut perveniant:
propter hanc, justitiam illibatam in quantum pos-
sunt conservant: & quia sine Christo nihil possunt,
ejus auxilium invocant, ejus familiaritatem deside-
rant. Quarum dum mentem considerat, prope est
benignus & adjuvat; & quò amplius proficiunt, ed
familiarius semper amat, donec finitis tenebris muni-
di ad vitæ æternæ lucem perfectas educat. Quam
lucem quia valde desiderant, eamque cum Domi-
nus ad judicium venerit, videndam esse putant, id-
circo cum summo desiderio dicunt:

XX. *Revertere, similis esto dilectæ mi caprea, hin-
nuloque cervorum super montes Bethel.*

A nobis dilectus corporaliter tunc abiit, quando
post resurrectionem in cælum ascendit. Tunc autem
revertetur, quando in fine mundi resuscitatis corpo-
ribus hominum, omnibus in judicio manifestabi-
tur. Qui verè similis capreae & hinnulo cervorum
apparebit: quia in carne nostra veniens ad judi-
cium, omnibus se monstrabit. Per capream enim,
G g iij

quæ mundum est animal, Ecclesia designatur; quæ dum in cælestibus mente habitat, quasi in montibus pascitur. Per cervos autem quid aliud quam patres antiqui designantur, ex quorum carne Christus natus, quasi hinnulus cervorum mundo est presentatus? Bethel autem domus Dei interpretatur. Quæ bene Ecclesia Dei dicitur; quia in ea Dominus habitat, dum per fidem corda nostra mundantur. Super montes ergo Bethel similis caprea hinnuloque cervorum apparebit; quia in ea humanitatis forma ad iudicium veniet, quam ab Ecclesia sumpsit, quando in hoc mundo ex patrum progenie quasi hinnulus ex cervis humilis natus fuit. Qui verè & similis capreae, & super montes Bethel apparebit: quia & ex humanitate quidem similis Ecclesiae erit, & tamen super ipsos summos, qui quasi montes excellunt, in Ecclesia sublimior eminebit. Qui dum venire moratur, quia eum semper sancta anima perquirere nititur, ideo sequitur:

CAPUT III.

I. **I**N lectulo meo per noctes quaesivi quem diligit anima mea: quaesivi illum, & non inveni.

Lib. 23.
Mor. c.
23. S.
August.
in Ps. 36.

Lectulum sibi sancta anima in nocte facit, dum omnes perturbationes mundi fugiens, secretum comparat, in quo requiescit. In hoc lectulo quem diligit quaerit; quia dum ab omnibus sollicitudinibus mundi vacat, in ejus inquisitione quo modo ad illum perveniat, non quiescit. Notandum est autem quia per noctes quaerit, qui modò in hoc mundo vivit, & perfecte tenebras temporalitatis à se non excutit. Quas quòd graviores patitur, eò ferventiùs quaerit eum; quo invento, tenebras amplius non patietur. Sed quia quem quaerit, numquam perfecte in hoc mundo invenit, ideo subjungit: [*Quaesivi illum, & non inveni.*] Quia verò maximo desiderio aestuat, & quidquid tenet, ei non sufficit, donec dilectum inveniat, ideo constantiam inquisitionis subjungit, dicens:

II. **S**urgam, & circuibo civitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quaesivi illum, & non inveni.

Mat. 7. d

Quid per civitatem in hoc loco, nisi Ecclesiam: quid per vicos civitatis, nisi spirituales quosque accipimus? Qui dum ad cælestia toto corde gradiuntur, angustam viam tenent, qua ad vitam perducantur. Per plateas autem, sæculares designantur, qui dum voluptates suas multas sequuntur, latas vias gradiuntur. Surgit ergo sponsa & civitatem circuit, quia perfecta anima quæ visibilia fastidit, omnes sanctos qui sunt vel fuerunt in Ecclesia, mente conspiciat, si quid fortè in eorum actibus reperire poterit, quod imitando, ad sponsi inventionem aliquando pervenire possit. Per vicos autem & plateas quaerit: quia dum per honorum imitationem ad dilecti familiares amplexus pervenire satagit, non solum in spiritalibus, sed & in ipsis etiam carnalibus aliquando invenit quod imitari dignè possit. Sed postquam laborem geminatum inquisitionis insinuavit, iterum difficultatem inventionis subdit, dicens: [*Quaesivi illum, & non inveni.*] Sed dum quaerit & non invenit, ipsa etiam quaeritur & invenitur, & ideo subditur:

III. **I**nvenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea vidistis?

Quid per vigiles, nisi doctores Ecclesiae designantur? Qui dum lucrandis animabus & scriptis & dictis invigilant, ubi sancti desiderij aliquantulum

sentiunt, augmentare ad melius numquam cessant. Hi sponsam quaerentem inveniunt: quia piam animam Christum invenire satagentem excipiunt, & ut citius inveniatur, præceptis instruunt, exemplis accendunt. Quos illa interrogans, dicit: [*Num quem diligit anima mea vidistis?*] Bene eos sponsa interrogare dicitur; quia dum eorum scripta vel verba vigilantibus studio perferuntur, tamquam presentibus etiam absentibus animi intentione loquens, quid de Christo senserint, sciscitatur. Quia verò dum in eos omnino intendit, numquam sponsum invenit, consequenter subjungit:

IV. **P**aululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.

Paululum vigiles transe, & dilectum invenit; quia dum eos puros homines esse cogitat, ad divinitatem mentem erigit, ibique sponsum suum supra homines Patri æqualem cognoscit. Quem tunc invenisse se dicit, quum sanctis laboribus adjuncta, in ejus divinitatis claritate oculum fidei tamquam per speculum contemplando aliquantulum figit. Quod tantillum quanta aviditate mentis suscipiat, ostendit, dicens:

V. **T**enui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meae, & in cubiculum genitricis meae.

Mater Ecclesiae synagoga extitit; quia ex ipsa sanctos prædicatores habuit, à quibus verbum veritatis suscepit, per quod in fide regenerata fuit. Tenuit ergo sponsum Ecclesia donec in domum matris eum introducat: quia usque in finem mundi ab ejus fide & opere & amore non recedit, donec ad fidem Judæos adducat. Non quòd postea recedat: quippe quem in exilio diligit, in patria videns amplius amabit. Sed de illo tempore dici debuit, de quo à quibuslibet propter obstantes tentationes dubitari potuit. In domum ergo matris dilectum introducet, quando in fine mundi Ecclesia per prædicationem in plebem Judæam Christiana sacramenta immitteret. In cubiculum autem quasi in secretiorem partem domus eum introducet, quia ex eadem plebe ita plurimos converteret, ut omnes mundi sarcinas abjicerent, & in intimis cogitationibus soli Deo placere concupiscant. Hujuscemodi homines cubiculum facient sponso: quia dum à se omnes sordes cupiditatis abjicerent, quasi secretum locum in mente in quo delectetur, component. A quorum inquietatione in eis delectabiliter pausans sponsum, improbos prohibet, iterum dicens:

VI. **A**djuvo vos filia Hierusalem per capreas cervosque camporum, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

In hoc utique ostendit, quia ejusdem perfectionis quosdam de synagoga post conversionem inveniet, cujus de Ecclesia quamplurimos invenit: dum in eorum quiete similiter delectatus, ab eis inquietatores prohibet, sicut ab Ecclesia prohibuit. Introducta ergo ad fidem synagoga, Ecclesiae mentem per opera quæ videt, conspiciat, & sublimitatem ejus valde admirans, dicit:

VII. **Q**uæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhae, & thuris, & universi pulveris pigmentarij?

In deserto utique in hoc mundo Ecclesia, sive sancta quæque anima vivit, dum à regno exul inter bestias, demones videlicet, degit. Hic enim etiam non

omnino à sponso deseritur, tamen dum in carne est, nondum ad certam ejus visionem admittitur, dum ab eo per exilia & tentationes peregrinatur: quia dum adhuc cum eo non regnat, deseri ab eo sibi videtur. Ob hoc semper laborat ut ascendat, ut quem valde diligit, magis ac magis sentiat; quatenus quoniam perfectè eum in deserto non tenet, vel ipso ejus desiderio se reficiat; ut sic in via roborata, quandoque ad hoc quod diu concupivit, perveniat. Sunt quippe nonnulli, qui dum omnia visibilia fastidiunt, mentem in cælestia erigunt: & quia in infimis nihil quod eis dulcescat, conspiciunt, totum cor ad superna amanda convertunt. Hi ab omnibus malis moribus se exuunt, censum mundi cum cupiditatibus contemnunt, spe ad invisibilia tendunt; & quò ampliori desiderio illis inhaerent, eò magis ac magis molestè corruptionem ferunt quam habent. Hi nimirum per desertum ascendunt: quia dum in hoc mundo inter tentationes vivunt, quò amplius dum hinc morantur deseri metuunt, eò quidem fortius ista deserunt, & ferventius ad illa gradiuntur, in quibus cum fuerint, nihil amplius quod eos amoveat, jam timebunt. Bene autem sicut virgula fumi ascendere dicuntur: quia & odorem bonæ famæ, & subtilitatem mentis habere dicuntur. Non autem quarumlibet rerum famus iste esse dicitur, sed ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & universi pulveris pigmentarij existere declaratur. Myrrhâ quippe mortuorum corpora condiuntur ne putrescant: thura verò accenduntur, ut redoleant. Per myrrham ergo, carnis mortificatio designatur; per thur verò, orationum munditia intelligitur. Sancta igitur anima dum carnem suam à putredine vitiorum mortificat, dum omnes mundi voluptates per continentiam abnegat, quasi myrrham mortuo corpori adhibet; ut post judicium à corruptione æterna sanum permaneat. Cum verò se ad cælestia majori desiderio accendit, & à cordis cubiculo omnes superfluas cogitationes ferventer abjicit, quasi thuribulum cor suum coram Deo facit. In quo dum per dilectionem virtutes congregat, quasi carbones in thuribulo coaptat, in quo seipsam mens in conspectu Dei igne charitatis accendat. Dumque ferventes & mundas orationes ad Deum emittit, quasi fumum aromaticum ex thuribulo educit; ut coram dilecto suavè redoleat, & proximos quoque ad ejus amorem per bona exempla concitare non desinat. Sed notandum, quòd non ait, universi pigmenti, sed universi pulveris pigmentarij. Pigmenta quippe facimus, quando virtutes congregamus in corde. Quando verò ipsas nostras virtutes per singula queque opera diligentius retractamus, ne quid in operibus nostris incultum remaneat, ne inter virtutes vitium lateat, tunc procul dubio unguenta virtutum quasi in pulverem tundimus; ut eò mundiora sint opera nostra, quò subtilius ea ab omni subreptione vitiorum discernere non cessamus. Hujuscemodi mentes dilecto suo delectabiles se per ejus gratiam faciunt, & dum ab omni mundano strepitu se dividunt, locum in quo sponsum requiescat, in seipsis componunt. De qua requie subditur:

VIII. *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.*

Salomon quippe pacificus interpretatur. Quid ergo per Salomonem, nisi Christus intelligitur, de quo scriptum est: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum?* Salomoni ergo lectulum facimus, quando à mundi sollicitudinibus omnino cessamus, dum in solo desiderio Christi libenter pausamus, eique ut nobiscum pauset, cor ab omni terrena cupiditate

A mundamus. Denarius autem numerus si per senarium numerum multiplicetur, nimirum sexaginta complentur. Per denarium itaque Decalogum legis accipimus: per senarium autem totum hoc tempus intelligimus, quod sex diebus operatoris volvi videmus. Per sexaginta igitur fortes, omnes perfectos qui fuerunt ante nos in Ecclesia, intelligimus: qui dum decem præcepta legis quò spiritalius, eò fortius in sex diebus compleverunt, quasi sexagenarium numerum perfecerunt. Hi lectulum Salomonis ambiunt; quia mentem sanctam in qua Christus pausat, verbis & exemplis muniunt, quibus ab aditu mentis venientes hostes repellunt, dum ipsam mentem exemplis sustinent, scriptis erudiunt. Hi tenent gladios, & ad bella doctissimi existunt: quia dum verbum Dei opere complent, quod corde sciunt, magis ac magis semper docti hostem suum dæmonem scilicet sapientia & fortitudine vincunt. Per gladium enim verbum Dei designatur: per manus autem quibus gladios tenent, ipsa opera figurantur. De quibus bene subditur: [*Uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.*] Quid per enses, nisi rigorem conversationis; & quid per femur, nisi carnis appetitum accipimus? Electi ergo quique, qui jam ad perfectionem vitæ proveci sunt, semper enses super femur suum ferunt; quia rigore conversationis appetitum carnis assidue franguat, ne hostis quem in nocte hujus mundi timent, repente veniens, mollem aditum inveniat, & per voluptatis molliem eò facilius, quò voluptuosiores invenerit, ad graviora peccata perducatur. De laude itaque Salomonis adhuc subditur, cum dicitur:

IX. *Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constravit, propter filias Hierusalem.*

Ligna Libani imputribilia esse asseruntur. Ferculum ergo fecit sibi rex Salomon de lignis Libani; quia secundum præscientiæ suæ gratiam, Christus sanctam Ecclesiam de sanctis in æternum permanentibus construxit. [*Columnas ejus fecit argenteas;*] quia eidem Ecclesiæ predicatorum dedit, qui & ut eam exemplis sustentarent, magna justitiæ rectitudine roboravit, & ut predicationibus erudirent, nitore eloquij, quasi splendore argenti, decoravit. [*Reclinatorium aureum*] fecit; quia dum in cordibus perfectorum resplenduit, eis divinitatis suæ potentiam per contemplationem ostendit. In qua contemplatione dum eis pulchritudinem cælestium gaudiorum monstravit, quasi reclinatorium ex auro eis composuit; quia locum in quo se refocillantes requiescant, apposuit. Quod reclinatorium bene aureum esse dicitur: quia melior est sapientia cunctis opibus, & omnia que desiderantur, ei non possunt comparari. Ad hoc reclinatorium multis laboribus pervenitur, multis tribulationibus ascenditur, ita ut si necesse fuerit, etiam sanguis effundi permittatur. Ideo ascensum rectè purpureum esse dicitur. Dum enim sancti quique Martyres propter vitam æternam corpora sua ad supplicia tradiderunt, dum flagella, aculeos, ignes, gladios, & alia innumerabilia tormenta patienter pertulerunt, nonne ad reclinatorium istud, ad beatam scilicet vitam, per ascensum purpureum ascenderunt? Sed nos miseri quid agimus, qui in hoc ferculo columnæ argenteæ non sumus; quia sanctam Ecclesiam nec exemplis sustentamus, nec predicatione docemus? In ea reclinatorium aureum non habemus; quia terrenis cogitationibus involuti, ad splendorem sapientiæ per contemplationem non assurgimus. Ascensum purpureum nec etiam cognoscimus; quia voluptatibus

Orig. in
Numer.
hom. 11.
Et in
Eph. 2. ho.
2. Et 31.

Infr. c. 4.
Eph. 1. &
hom. 10.
in Ev.
S. Ambros.
1. de vi-
dit e.
15. Et de
Cain &
Abel. c. 5.
Et de 1.
saac. c. 5.

Eph. 2. c.

vacantes, labores & persecutiones pro aeterna beati-
tudine ferre recusamus. Consolatur nos aliquantulum
quod de hoc ferculo subditur: [*Media chavi-
rare constravit, propter filias Hierusalem.*] Quid
enim per filias Hierusalem, cum non filios, sed fi-
lias dixerit, intelligimus, nisi nos debiles, qui in
Ecclesia non viri, sed feminae sumus; quia contra
vicia fortiter non reluctamur, viriliter non resisti-
mus, muliebriter subjacemus: Hierusalem enim vi-
sio pacis interpretatur, per quam Ecclesia, quae est
mater nostra, designatur, eo quod assidue pacem
perpetuam contemplantur. Si ergo nos in ferculo Re-
gis columnae argenteae non sumus, reclinatorium
aureum non habemus, per ascensum purpureum
ascendere non valeamus, saltem charitatem, quae
communis omnibus electis quasi in medio posita est,
teneamus. Per hanc quippe rex Salomon nos in fer-
culo suo esse cognoscit; quia in eo cum columnis
argenteis, cum reclinatorio aureo, cum ascensu
purpureo, propter filias Hierusalem etiam media
charitate constravit: quia cum Ecclesiae membris ad
eamdem sponsi beatitudinem pervenimus, si chari-
tatem indefessam observamus. Sequitur:

X. *Egredimini filia Sion, & videte regem Salo-
monem in diademate, quo coronavit eum
mater sua in die desponsationis illius, &
in die laetitiae cordis eius.*

Mater Christi beata Maria esse creditur, quae co-
ronavit eum diademate; quia humanitatem nostram
ex ea ipse assumpsit, sicut in Evangelio recitatur. Et
hoc in die desponsationis eius & in die laetitiae cor-
dis eius factum esse dicitur: quia quando unigenitus
Filius Dei divinitatem suam humanitati nostrae co-
pulari voluit, quando per bonam voluntatem suam
tempore opportuno Ecclesiam sponsam suam sibi as-
sumere placuit, tunc cum charitatis exultatione car-
nem nostram ex matre virgine suscipere voluit. In
qua cum doloribus pro tempore vivens, de redem-
ptione nostra vehementer exultavit. Sed cum diade-
ma pro gloria assumatur, in humanitatis autem sus-
ceptione non gloria Verbi Dei, sed humilitas esse
cognoscitur; quomodo humanitate nostra quasi
diademate coronatus fuisse dicitur? Sed cum ipsa
ejus incarnatio verè gloria nostra fuerit, quia mem-
bra ejus sumus propter communionem corporis,
diadema membrorum bene capitis Scriptura prae-
dixit. Hic itaque quia à sponsa laudatur, & ipse vicis-
sim sponsam laudare dignatur, dicens.

CAPUT IV.

I. *Quam pulchra es amica mea, quam pul-
chra es et decora! Oculi tui columba-
rum, absque eo quod intrinsecus latet.*

sup. c. i.
prope
fin. *Quia haec superius exposuimus, ut potuimus,
nunc eadem repetere propter brevitatem ser-
vandam devitamus. Sed quia hic adjunctum est,
[Absque eo quod intrinsecus latet,] breviter viden-
dum est quomodo superioribus jungatur. Pul-
chra est ergo sponsa, & oculi ejus columbarum,
absque eo quod intrinsecus latet, quod valde hone-
stum est quicquid in exterioribus operatur, quod
simpliciter inter homines conversatur, quod ea quae
videt, temporaliter concupiscere dedignatur, & si
quid tamen in hoc mundo placet, post concupiscen-
tias suas ire detestatur. Sed vehementer pulchrius
& honestius est, quod cordis desiderium illibatum
retinere conatur, quod aeternae beatitudinis clarita-
tem in mente retinet, erecta contemplantur, quod
in his quae interioribus videt, suaviter requiescit, &
mundatur. Sequitur:*

II. *Capilli tui sicut greges caprarum, quae ascen-
derunt de monte Galaad.*

Si per oculos, praedicatores Ecclesiae designantur,
quia ceteris viam ostendunt, bene per capillos po-
puli figurantur, quia eidem Ecclesiae ornamentum
tribuunt. Capilli ergo sponse sicut grex caprarum
esse dicuntur; quia populi Ecclesiae dum praecepta
legis ruminantes, caelestia fide contemplantur,
munda sunt animalia, & in altis pascuntur. Galaad
autem acervus testimonij interpretatur. Quid autem
per acervum testimonij, nisi multitudinem Marty-
rum intelligimus? Qui dum fidem Christi insupe-
rabiler tenuerunt, eos testimonium veritatis etiam
per mortem suam perhibuisse scimus. Grex itaque
iste caprarum de monte Galaad ascendit; quia po-
pulus Ecclesiae ed magis fide se ad aeterna suspendit,
quod fortius sanctos Martyres eidem fidei testimo-
nium perhibuisse scivit. Sequitur:

III. *Dentes tui sicut greges tonsurarum, quae ascen-
derunt de lavacro: omnes gemellis feti-
bus, & sterilis non est inter illas.*

Sicut per oculos praedicatores intelliguntur, quia
per eos Ecclesia illuminatur; similiter & dentes
ejusdem possunt dici, quia per eos infideles consu-
muntur, & parvuli nutriuntur. Dentes quippe
bene sancti praedicatores vocantur; quia dum san-
ctam scripturam exponendo minoribus fratribus
elucidant, quasi panem parvulis, tamquam matres
filiis commasticant, quo infirmi ad fortiora conva-
lescant. Hi nimirum bene sicut grex tonsurarum, quae
ascenderunt de lavacro, esse dicuntur; quia dum
se à peccatis omnibus in Baptismo ablutos esse recor-
dantur, libenter onera mundi deponunt, ut ad cae-
lestia consequenda & praedicanda quod liberius, ed
facilius gradientur. De quibus subditur: [*Omnes
gemellis fetibus, & sterilis non est inter illas.*] Ge-
mellos fetus omnes sancti praedicatores habent; quia
dum in duobus praeceptis charitatis ceteros homines
supereminent, geminam dilectionem praedicant, &
in ea duos populos, Judaicum & Gentilem gignere
non cessant. Inter quos nullus est sterilis; quia pro-
fecto praedicator non est dicendus, si filios spirituales
gignere contemnit. De quibus adhuc subditur:

IV. *Sicut vitra coccinea labia tua, & eloquium
tuum dulce.*

Iidem praedicatores labia Ecclesiae dicuntur; quia
nimirum per eos populis praecepta vitae loquitur.
Qui bene sicut vitra dicuntur; quia dum fluxas co-
gitationes in cordibus hominum suis praedicationi-
bus restringunt, quasi sparfos crines ne immodera-
te diffluant, reprimunt. Sed quid est quod non tan-
tum vitae, sed coccineae comparantur, nisi quia per
coccum flamma charitatis intelligitur, qua illi ar-
dent, & per eos alij accenduntur? Per quos elo-
quium sanctae Ecclesiae dulcoratur: quia dum quae
dicunt faciunt, praedicationes suas hominibus quasi
fapidas escas apponunt. Sequitur:

V. *Sicut fragmen mali punici, ita gena tua,
absque eo quod intrinsecus latet.*

Quid per genas Ecclesiae, nisi eosdem ipsos pra-
dicatores intelligimus, qui dum in populis ut eis
proficiant eminent, quasi in facie Ecclesiae manifesti
apparent? Per malum autem punicum ipsa Ecclesia
designatur: quia dum multos populos in unitate fi-
dei nutrit, quasi multa grana sub uno cortice strin-
git. Fragmen ergo mali punici sancti praedicatores
exstant:

existunt: quia dum se in divino servitio ceteris fortius affligunt, dum omnia mundana contemunt, dum voluntates suas abnegant, & vitia sua omnino mortificant, dum seipos humiliant, & ceteros extollunt, & dum per exempla sua ceteros nutriunt, quasi fracti & aperti se cibos offerunt. Sed quamvis magna sint quæ extrinsecus apparent, majora tamen in occulto retinent, quæ divini oculi soli vident. Ideo subjunctum est: [Absque eo quod intrinsecus latet.] Sequitur:

VI. *Sicut turris David collum tuum, quæ edificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*

Collum quippe extendimus, quando longius propicere volumus. Propter aliud ergo sancti prædicatores oculi, propter aliud dentes, propter aliud autem genæ, & collum propter aliud convenienter vocantur. Bene igitur sicut turris David, collum sanctæ Ecclesiæ dicitur: quia sancti prædicatores procul venientes hostes sanctæ Ecclesiæ speculantur, & fortiter resistunt, si quid in Ecclesia ledere conantur, & libere terrena despicientes, cælestia contemplantur. Collum ergo propter hostium speculationem, turris verò dicuntur propter fortitudinem, & propter excelsum cælestium gaudiorum contemplationem. Quæ turris rectè David esse dicitur: quia David manu fortis interpretatur; per quod Christus significatur, cujus est quicquid forte & excelsum operatur. De qua subditur: [Quæ edificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.] Cum propugnaculis turris David edificata dicitur; quia sancti prædicatores contra adversarios homines si necesse sit, miraculis armantur. Contra vitia autem se clypeis muniunt; quia ne spiritualibus hostibus succumbant, virtutibus se defendunt. In quibus omnis armatura fortium pendet; quia quisquis hostium cuneis fortiter resistere vult, in eis exempla videt, quibus armatus hostes strenuè valet superare. Mille autem hæc perfectione ponitur: quia in millenario numero omnes numeri perfecti complentur. Sequitur:

VII. *Duo ubera tua sicut duo hinnuli caprea gemelli, qui pascuntur in liliis donec aspires dies, & inclinentur umbræ.*

Per duo ubera, duo prædicatorum ordines, unus in circumcissione, alius in præputio designantur. Qui bene sicut duo hinnuli caprea dicuntur; quia & filii synagoga existunt, & in montibus contemplationum pascuntur. Gemelli verò ideo dicti sunt; quia concorditer prædicant, & concorditer sapiant. In liliis verò pascuntur donec aspires dies, & inclinentur umbræ: quia munditiam infatigabiliter sectantur, donec in die iudicij præmia recipiant, quæ in labore noctis assiduè contemplantur. Sequitur sponsus, dicens:

VIII. *Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.*

Quid per montem myrrhæ, nisi fortem altitudinem mortificationis in opere, & quid per collem thuris intelligimus, nisi altam humilitatem in oratione? Ad montem ergo myrrhæ & ad collem thuris sponsus vadit; quia eos familiariter visitat, quos per mortificationem vitiorum ad alta proficere, & per mundas & humiles orationes suaviter redolere perspicit. His quippe virtutibus sancta Ecclesia, vel unaquæque anima munda efficitur: quia dum per voluptatum mortificationem vitii relinquitur, & per sanctas orationes frequenter lacrymis abluitur, sordes lavat ut sponso placeat, cui pulchra apparere

S. Greg. Tom. III.

conatur. Cuius conatum ad effectum sponsus gratiam suam ducit, opusque suum in sponsa benignè laudat & dicit:

Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. IX.

Cum scriptum sit: *Nemo vivit sine peccato, nec infans cujus vita est unius diei super terram*: quid est quod sponsa tota pulchra esse dicitur, in qua macula non habetur? Alibi quippe scriptum est: *Stella non sunt munda in conspectu eius*. Et alibi: *In multis offendimus omnes*. Et Joannes Apostolus ait: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, veritas in nobis non est*. Et idem: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, mentimur, & veritatem non facimus*. Sed dum sancta anima à peccatis quotidianis se per penitentiam mundat, dum quotidie peccata minuta cum lacrymis abluit, & à majoribus se observat, quamvis frequenter peccet, per assiduam tamen penitentiam munditiam suam assiduè servat. Hinc enim alibi præcipitur: *Semper sint vestimenta tua candida*. Et illud: *Injustus autem ex fide vivit*. Quamvis enim mox ut peccat, à justitia deviet; tamen dum semper credit in eum qui justificat impium, & assiduè sub ejus fide peccata sua deslet, per assiduas ablutiones justitiam suam retinet. Se igitur ita mundanti sponsæ consequenter dicitur:

Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. X.

Libanus quippe dealbatio interpretatur. Quid ergo per Libanum nisi Baptisma intelligitur, in quo sancta Ecclesia aqua abluitur, & à peccatorum nigredine per Spiritum sanctum quem recipit, & per Christi fidem dealbatur? Unde scriptum est: *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor*. De Libano ergo sancta Ecclesia ad coronam venit, quia in Christi baptismo fidem percipit, sub qua cum Christi gratia meretur, ut præmium recipere possit. Sed quid est quod ter dicitur, [Veni,] nisi quia in fide & in spe & in charitate quicquid operatur, subsistit: ut his tribus munita virtutibus robur habeat, per quod in via non lassescat? De fide enim dicitur: *Fide de mundanis corda eorum*. Et iterum: *Sine fide impossibile est placere Deo*. De spe autem dicitur: *Non confundentur omnes qui sperant in te Domine*. Cui iterum dicitur: *Quis enim in te speravit, & derelictus est?* De charitate autem dicitur: *Charitas operibus multitudinem peccatorum*. Et iterum: *Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & stridero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil sum*. Et Joannes Apostolus: *Deus charitas est*. Potest tamen & aliter intelligi quod ter dicitur, [Veni.] Venit enim sponsa sancta ad Christum, dum in hoc mundo vivens, bona quæ potest operatur. Venit quando in hora mortis anima, ipsa videlicet sponsa, à carne exiit. Venit tertio quando in die iudicij ultimam carnem resumit, & cum Christo thalamum cælestem ingreditur. Ibi quippe omnium laborum suorum præmia consequitur: ibi jam omnino prostratis & exclusis hostibus, gloriose coronatur. Ideo & hæc promissionem sequitur: [Coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.] Quid per Amanæ, Sanir, & Hermon, nomina videlicet montium, nisi potentes hujus sæculi intelliguntur? Qui quanto ditiores, tanto excelsiores & firmiores apud infirmos esse videntur. Sed de his montibus sancta Ecclesia coronatur; quia dum regnum prædicat æternum, dum exemplo suo omnia quæ mundi sunt, vilia esse demonstrat, ipsos

H h

etiam potentes ad pœnitentiam inclinât, & sibi ipsi A
pro eorum acquisitione coronam in cœlestibus parat.
Sic quippe fit ut humiles superbos prosternant, &
infini excelsos inclinent. Ideo scriptum est: *Omnis*
vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabi-
tur. Sed quid est quod non solum de montibus, sed
etiam de capitibus montium coronanda esse dicitur,
nisi quiddam impletum videmus, quia jam ipse excel-
siores personæ in Christum credunt, & ejus præcep-
tis per Ecclesiæ prædicationem obediunt? Reges
enim & Imperatores Christo serviunt, coronas de-
ponunt, & per pœnitentiam in Ecclesia veniam pe-
tunt. Si itaque per capita montium summas personas
intelligimus, bene per cubilia leonum, & montes
pardorum, principes quique & ministri designan-
tur, qui crudelitati inferviunt, & dolositate suis
suis, quos vi non possunt ledere, decipiunt. Pardi
quippe maculas in cute semper portant. Per quos
qui alij quàm hypocritæ, vel discordes significan-
tur? In illis quippe qui crudelitatem sectantur, dæ-
mones tamquam leones cubant. In illis verò quasi
pardi montes edificant, quos dum vitis suis aliquas
virtutes admiscere consentiunt, pro omnibus bonis
suis laudis gloriam affectare compellunt. Hi itaque
verè pardorum varietatem imitantur; quia dum
cum virtutibus etiam vitia sectantur, quasi in vario
coloris dissimilitudine dividuntur. Sed de cu-
bilibus leonum, & de montibus pardorum Ecclesia
coronatur; quia dum per ejus prædicationem &
crudeles ad pietatem, & hypocritæ ad vitæ humi-
lis unitatem convertuntur, pro his omnibus præ-
mium percipiet quod meretur. Cui iterum dicitur:

XI. *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vul-*
nerasti cor meum in uno oculorum tuorum,
et in uno crine colli tui.

^{Sup. eod. c. in pr.} Per oculos sponsæ, sanctæ Ecclesiæ prædicatores,
sicut dictum est, designantur. Per crines verò, po-
puli multitudo figuratur. Per collum autem, sancti
capitis & corporis conjunctio demonstratur, quæ
fides Ecclesiæ intelligitur. Per hanc enim caput &
corpus conjungitur, dum Christo quisque eo tena-
cius inhaeret, quod fidelior in bona conversatione
habetur. In uno ergo oculorum & in uno crine
colli sponsæ sponsum vulneratur; quia profectò ul-
que ad mortem crucis afficitur, ut unitas prædica-
torum & plebis in Ecclesia confirmetur. De cuius
dilectione erga sponsam iterum subdit sponsum:

XII. *Quàm pulchra sunt mammae tuae soror mea*
sponsa?

^{Sup. e. 1. in pr.} Quid per mammam convenientius in hoc loco,
quàm ipsa dilectio Dei & proximi, de qua superius
diximus, intelligitur? Per quas mens sancta omnes
sensus suos suavi dilectione nutrit, dum Deo suo
charitatis tenacitate conglutinatur, & proximis si
quid utilitatis habet, quomodolibet libenter im-
pendit. Has mammam sponsæ quantum sponsum
diligat, in repetitione laudis aperit manifestat,
dicens:

XIII. *Pulchriora sunt ubera tua vino, et odor*
unguentorum tuorum super omnia aro-
mata.

Quod superius de sponsi uberibus diximus, hoc
& hic cum de sponsa loquitur, intelligi posse æsti-
mamus. [*Et odor unguentorum tuorum super omnia*
aromata.] Per unguenta quippe ipsa virtutes quæ
ex charitate oriuntur, intelliguntur. Habent quip-
pe etiam reprobis aliquando aromata quibus redo-
lent; quia virtutes quasdam possident, & bona

opera perpetrant; sed quia sine charitate vivunt,
in conspectu Dei nulla quæ faciunt placent. Unde
in iudicio cum dicent: *Domine in nomine tuo pro-*
phetavimus, & in nomine tuo virtutes multas feci-
mus; respondebitur eis: *Nunquam novi vos, disci-*
ditte à me omnes operari iniquitatis. Bene ergo un-
guenta Ecclesiæ super omnia aromata redolere di-
cuntur: quia etsi opera reprobis aliquando ho-
minibus placent, hæc quæ sancta Ecclesia ex chari-
tate conficit, in divinis naribus sine cessatione redo-
lent. Sequitur:

Favus distillans labia tua sponsa: mel et lac XIV.
sub lingua tua: et odor vestimentorum tuo-
rum sicut odor thuris.

B Prædicatores Ecclesiæ bene labia sponsæ dicitur;
quia per eos populis loquitur, & per eos ad fi-
dem parvuli quique erudiuntur, dum per eos occul-
ta scripturæ quasi cordis latentia manifestantur. In
favo autem mel later, & cera videtur. Rectè ergo
labia sponsæ favus vocantur; quia dum in carnis
fragilitate sapientia magna habetur, quasi mel in
cera absconditur. Quando verò electus quisque
prædicat, quando cœlestia gaudia nescientibus re-
velat, tunc favus distillat: quia quanta dulcedo sa-
pientiarum in corde lateat, per oris fragilitatem au-
dientibus manifestat. Unde scriptum est: *Habemus*
thesaurum istum in vasis fictilibus. Ideo subditur:
[*Mel & lac sub lingua tua.*] Nimirum falsi præ-
dicatores mel in lingua portant, quod sub lingua
non habent: quia cœlestia gaudia aliquando prædi-
cant tamquam veri sint, cum ipsi terrena bona to-
tis desideriis appetant. Sancta verò mens mel in
lingua præterdit; quia sapientiarum dulcedinem lo-
quendo ostendit, quam veraciter prædicans, au-
dientes tamquam mellis dulcedine reficit. Lac ge-
rit, quia congruenti sibi doctrina parvulos quosque
in Ecclesia nutrit. Sub lingua autem hæc omnia sibi
ipsi reservat; quia internam dulcedinem assidue se-
cum portat. Dum enim terrena abjicit, dum vitio-
rum amaritudinem respuit, in interioribus sensibus
sapientiarum dulcedine se pascit, qua robur colligit, ut
ad æterna gradiens, in labore vitæ lassescere non pos-
sit. Cui bene dicitur: [*Et odor vestimentorum tuo-*
rum sicut odor thuris.] Quid per vestimenta hæc,
sancta opera designantur, quibus præcedentium
malorum turpitudine operitur, ne videatur? Hinc
enim scriptum est: *Beatus qui vigilat, & custodit ve-*
stimenta sua ne nudus ambulet, & videatur turpitu-
do eius. Thus verò per significationem pro oratione
ponitur, sicut scriptum est: *Ascendat oratio mea si-*
cut incensum in conspectu tuo. Sancta itaque anima
in hoc mundo quanta potest bona opera operatur,
& bene operans desiderio & intentione sancta ad
æterna se extendit; nihilque boni agit, nisi ea in-
tentione, ut ad cœlestia quæ diligit, quandoque
pervenire possit. Bene igitur odor vestimentorum
ejus sicut thuris esse perhibetur: quia in omnibus
operibus suis orat, dum perveniendi intentione, ea
quæ potest bona operatur. Sequitur:

E *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus XV.*
conclusus, fons signatus.

Hortus sancta Ecclesia existit; quia dum populos
multos in fide gignit, quasi flores pulchros bona
terra emittit. Qui hortus conclusus bene esse dicitur;
quia charitatis vallo circumquaque munitur,
ne intra numerum electorum reprobis aliquis in-
grediatur. Unaqueque anima sancta etiam hortus
conclusus esse intelligitur: quia dum virtutes nutrit,
flores gignit; & dum virtutum exhilaratione se reficit,
fructus quos genuerat, eadem custodit. Con-
clusus enim hortus esse dicitur; quia dum bona sua,

intentione vitæ æternæ abscondit, dum humanas laudes omnino contemnit, ipsa bona intentione se circumspicit, ne ad interiora rapienda hostis antiquus irumpere possit. Fons etiam dicitur; quia dum caelestia assidue cogitat, dum scientiam scripturarum semper in ventrem memoriae congregat, quasi aquas viventes sancta mens in se gignere non cessat, quas sitientibus proximis præbere ut reficiantur valeat. Unde scriptum est dicente Domino: *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ viventis in vitam æternam.* Et alibi: *Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina aquæ viva fluent de ventre ejus.* Sed cur dicitur fons ille signatus, nisi quia sensus spiritualis mentibus indignis absconditur? Infideli enim homini à Domino dicitur: *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quo vadat.* Et iterum scriptum est: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Quod enim ibi lumen signatum, hoc hic procul dubio fons signatus esse perhibetur. Sanctus enim Spiritus mentem quam replet, & illuminans irrorat, & irrorans illuminat: ut & de luce ejus videatur quid appetat, & de rore ejus se refrigeret, ne lassescat. Sequitur:

XVI. *Emissiones tue paradisi malorum puniceorum cum pomorum fructibus.*

Quid emittit sancta Ecclesia, nisi cum sanctis operibus sancta verba, quibus filios gignit & nutrit? Quorum dum alios usque ad martyrium perducit, alios in sancta conversatione erudit, hos sanguine martyrij rubentes ad æternam patriam transmittit, illos verò in sanctis operibus viventes, proximis in exemplum sanctitatis tradit, quid aliud quam mala punica & pomorum fructus emittit? Mala enim punica sub rubeo cortice multitudinem granorum continent; fructus verò pomorum in se refectionis dulcedinem habent. Sic sic Martyres dum sub igne tribulationis laborant, dum pro Christo sanguinem exterius fundere non dubitant, multitudinem virtutum interiori sibi congregant in mente. Sancti etiam quique qui in pace Ecclesie vivunt, fructus pomorum gerunt: quia dum sancta opera faciunt, proximis exempla tribuunt, quorum exhibitione se qui volunt reficiunt. Quotquot enim sunt in Ecclesia sancti, sive igne passionis ardeant, sive in pace Ecclesie quiescentes succrescant, sanctarum virtutum odorem tamquam paradisi suavitatis & deliciarum construere in se dum vivunt, non cessant. Cujus paradisi ubertatem Scriptura demonstrat, dum sub voce sponsi per arbutorum nomina quasque virtutes designat, dicens:

XVII. *Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum universis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis unguentis.*

Quid enim per has diversas aromatum species designatur, nisi sanctarum virtutum odor & profectus, qui sanctis habetur? Ex his quippe speciebus regalia unguenta conficiuntur, ex his corporum sanitates inveniuntur. Bene igitur virtutes animarum designant, quibus congregatis & confectis, & bonus odor opinionis egreditur, & egris animabus competens sanitas reparatur. Sed adhuc laus Ecclesie à sponso repetitur, cum subditur:

XVIII. *Fons hortorum, puteus aquarum viventium, qua fluunt impetu de Libano.*

Rectè in emissionibus Ecclesie, fons hortorum & puteus aquarum viventium describitur. Quid enim per fontem & puteum, nisi sancta scriptura designat. S. Greg. Tom. III.

A tur? quæ sic aquam sapientiæ generat, ut & potantes semper reficiat, & tamen manare non desiliat. Quæ bene hortorum esse perhibetur; quia illorum specialiter est sancta scriptura, in quorum mentibus virtutum semina oriuntur. Sed quarendum nobis est, quare fons & puteus utrumque simul Scriptura dicatur; cum fons in superficie appareat, puteus verò in imis latens, omnes se quærentes majori labore exerceat. Sed sciendum est, quòd divina scriptura in quibusdam manifesta existens, in quibusdam verò locis obscuram se præbens, & aliquando leviter sicut invenitur, tamquam fons potatur, & aliquando magna inquisitione eger tamquam puteus, ut inventa sumatur. Quòd verò sanctæ scripturæ intellectus per aquam designetur, ostenditur alibi cum divina voce de reprobis dicitur: *Mittam eis strivim* Amos 8: aque, & famem panis. Et per Isaiam dicitur: *Anseret Dominus ab Hierusalem & Iuda omne robur panis, & omne robur aquæ.* Ubi notandum, quòd robur panis prius, & postea robur aquæ aufertur. Dum enim gravia dicta Scripturæ non perquiruntur ut mandantur, paulatim à scientia decedit mens, ut aliquando levia etiam intellectu non capiantur. Sed aquæ ista bene de Libano fluere cum impetu dicuntur: Libanus enim, ut dictum est, dealbatio interpretatur. In Baptismo quippe dealbamur, dum amissa nigredine peccatorum ad munditiam novæ vitæ reformamur. De Libano ergo aquæ putei fluunt; quia in Baptismo electi quique donum Spiritus sancti accipiunt, quo illuminati scripturæ sacræ sensum intelligunt. Quæ scripturæ sanctæ scientia tanto fluit impetu, ut electos dum tangit, ab hujus vitæ amore submoveat, & ad æterna gaudia vi impetus sui quosque adherentes trajiciat. Hinc est enim quòd in Psalmo scriptum est: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei.* Impetus enim fluminis civitatem Dei lætificat, cum per donum sancti Spiritus fortiter inundans Scripturæ sapientia sanctam Ecclesiam, vel cujuslibet capientis mentem, infusione sua exhilarat. Ad cujus Spiritus adventum malignus spiritus increpatur, cum hic in subsequentibus dicitur:

Surge Aquilo, & veni Ausfer: perfla hortum meum, & fluent aromata illius. XIX.

Quid enim per Aquilonem qui in frigore constringit, & torpentes facit, nisi immundus spiritus designatur, qui reprobos omnes dum possidet, à bono opere torpere facit? Per Austrum verò, calidum scilicet ventum, Spiritus sanctus figuratur: qui dum mentes electorum tangit, ab omni torpore relaxat, & ferventes facit, ut bona quæ desiderant operentur. Hinc enim dicitur: *Converte Domine captivitatem nostram, sicut torrens in Austro.* Surgat ergo Aquilo, & veniat Ausfer, & perflat hortum sponsi, & fluant aromata illius; ut videlicet spiritus malignus ab Ecclesia vel ab unaquaque electa anima discedat, & Spiritus sanctus adveniat. Qui veniens charitatis ignem cogitationibus infundat, & à torpore negligentia dum se infuderit, solvat. Quod dum agit, aromata fluunt; quia dum adveniente sancto Spiritu, cor quod prius torpuerat, ad opera se excitat, mox sanctæ operationis opiniones per proximos quosque suaviter discurrunt, ut quique audientes ad eadem se accendant, & Austro flante, id est, Spiritu sancto se infundente, virtutum odores emittant, ut ubique sanctus hortus floreat, & post florem fructus redolentes & reficientes producat. In quem hortum sponsa dilectum invitat, cum subdit.

CAPUT V.

Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.

Hh ij

IN hortum dilectus venit & fructum comedit, A quando Christus mentes visitat, & bonorum operum delectatione se satiat. Unde & idem subjiciens dicit:

II. *Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.*

Myrrham dilectus cum aromatibus metit, quando Christus mortificatione vitæ ad perfectionem perducta, electum suum ab hac vita succidens, ad cælestem horreum cum sancta opinione inducit. Favum cum melle comedit, quando desiderium sanctum in sanctis operibus latens perficit, & ad sanctorum convivium sanctam animam sua delectatione impinguandam transigit. Vinum verò suum cum lacte bibit, quando & perfectione quorundam se reficit, & innocentiam aliorum cum pietate diligens, utrosque ad æternum convivium ingerit. Ad quorum exemplum quosque remanentes invitat, cum subjungit:

III. *Comedite amici mei, bibite & inebriamini charissimi.*

Notandum in primis est, quia qui comedunt, amici; qui verò bibunt & inebriantur, charissimi esse perhibentur. In quibus verbis intelligi datur, quia in hoc loco comedere bonum est; sed bibere & inebriari amplius bonum est. Sunt nimirum quidam in sancta Ecclesia, qui sic præcepta divina audiunt, ut cælestia plus quam terrena amare discant, pro eorum desiderio multa pauperibus tribuant, à pravis operibus se custodiant, nulla alicui violenter rapiant, Ecclesiæ prædicationem libenter audiant, in fide se instruant, quam & operibus sanctis exercent; & tamen uxores habent, pignora nutriunt, res suas diligunt, quamvis his omnibus Christum præponant. Hi profectò comedunt, & amici sunt; quia sanctam scripturam audientes, talem sibi refectioem assumunt; ut etsi ad summam perfectionem adhuc non assurgunt, tamen secundum modum suum perfecti, in præceptis divinis sine crimine vivunt. Quod dum beati Joannis parentes, Zacharias videlicet & Elizabeth, conservare studuerunt, per revelationem angelicam in senectute sua filium accipere meruerunt, quo major inter natos mulierum non surrexit, & ipsum Salvatorem mundi digitò ostendere & baptizare meruit. De cujus parentibus dicitur: *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela.* Sunt verò alij qui tanta aviditate divinam scripturam audiunt vel legunt, ut protinus cunctis terrenis operibus abdicatis sola cælestia ambiant, parentes, uxores, domos, filios etiam & omnia transitoria abjiciant; solummodo Christum sequi & amplecti concupiscant. Ejus desiderio se affligunt jeuniis, afficiunt lacrymis, exercent meditationibus divinis, sola quæ sunt æterna cogitant, contemplationibus vacant, ad hoc laborantes, ut ea

Luca 1.

Mat. 11.

Luc. 1.

Phil. 3.

b

c

d

e

f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

be

bf

bg

bh

bi

bj

bk

bl

bm

bn

bo

bp

bq

br

bs

bt

bu

bv

bw

bx

by

bz

ca

cb

cc

cd

ce

cf

cg

ch

ci

cj

ck

cl

cm

cn

co

cp

cq

cr

cs

ct

cu

cv

cw

cx

cy

cz

da

db

dc

dd

de

df

dg

dh

di

dj

dk

dl

dm

dn

do

dp

dq

dr

ds

dt

du

dv

dw

dx

dy

dz

ea

eb

ec

ed

ee

ef

eg

eh

ei

ej

ek

el

em

en

eo

ep

eq

er

es

et

eu

ev

ew

ex

ey

ez

fa

fb

fc

fd

fe

ff

fg

fh

fi

fj

fk

fl

fm

fn

fo

fp

fq

fr

fs

ft

fu

fv

fw

fx

fy

fz

ga

gb

gc

gd

ge

gf

gg

gh

gi

gj

gk

gl

gm

gn

go

gp

gq

gr

gs

gt

gu

gv

gw

gx

gy

gz

ha

hb

hc

hd

he

hf

hg

hh

hi

hj

hk

hl

hm

hn

ho

hp

hq

hr

hs

ht

hu

hv

hw

hx

hy

hz

ia

ib

ic

id

ie

if

ig

ih

ii

ij

ik

il

im

in

io

ip

iq

ir

is

it

iu

iv

iw

ix

iy

iz

ja

jb

jc

jd

je

jf

gj

gh

gi

gj

gk

gl

gm

gn

go

gp

gq

gr

gs

gt

gu

VI. *Expoliavi me tunica mea, quomodo iterum induar illa? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?*

Tunicâ suâ sponsa se expoliavit, quia omnia exteriora, quibus honorabatur & onerabatur, abiecit. De qua tunica dicitur: *Nunc autem qui habet tunicam, vendat eam, & emat gladium.* Gladium quippe venditâ tunicâ emit, qui pro æternis temporalia abdicat: & in sancta conversatione vivens, verbum prædicationis acquirit. De quo dicitur: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Pedes autem suos sponsa lavit, quia dum in sancto otio sancta anima vivit, opera sua studiosè ad memoriam reducit: & quidquid in eis fordidum examinando deprehendit, lacrymis quotidianis & gemitibus plangit. Pedes itaque lavit, quia præterita opera, quibus per hunc mundum dissolutè ambulaverat, plangit. Pedes lavit, quia peccata abluens lacrymis, munda in conspectu dilecti sui apparere concupivit. Hos pedes iterum inquinare metuit, quia valde sollicita est, ne si in prælatione ponatur, per terrena ambulans, iterum suscipiat quod dimisit. Idcirco ab otio invita recedit; quia dum à marinis fluctibus aliena est, quasi in littore posita securius vivit. Sed dilectus non leviter mortem proximorum tolerat. Ideoque propius accedens, per seipsum eam excitare non dubitat, ubi dicitur:

VII. *Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum illius.*

Manum dilectus ad sponsam mittit per foramen ut surgat, quando per subtilem intellectum quanta sit operationis divinæ virtus, ei inspirando manifestat: quod videlicet & inter pericula salvare possit; quod etiam in pace nisi per eum salvus sit nemo; quod in tumultu certaminis sperantes in se non derelinquit. Ad cujus tactum venter sponsæ intremiscit: quia sancta anima quod amplius divinam potentiam per interiorem visitationem præsentialiter sentit, eò districtius judicat quidquid in se carnale deprehendit. Quod enim majori charitate in eum ardet, quem mente concupiscit, eo timidius se ei subijcit, & amplius veretur ne sponsum in ea aliquid inveniat, propter quod eam à se dimittere velit. Idcirco sponso obediens ad laborem se præparat; ut sicut in quiete familiaris sponso, sic & in labore devotè serviens appareat. Ideo subdit, dicens:

VIII. *Surrexi ut aperirem dilecto meo.*

Tacta surgit ut aperiat: quia dum spiritum dilectionis amplius solitè accipit, mox de ædificatione proximi cogitat, & prædicando agit; ut apertis cordibus sponso ad inhabitandos proximos veniens aditum intrandi inveniat. Quæ etiam cum prædicatione exempla operum auditoribus demonstrat, dicens:

IX. *Manus meæ stillaverunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.*

Quid per manus, nisi operationes: quid per myrrham, nisi mortificatio carnis accipitur? Manus ergo sponsæ, prædicationis myrrham stillant; quia quicumque aliis prædicant, necesse est si multis proficere velint, ut in omni opere suo carnalem vitam mortificare contendant. Sed ut hoc cum magna discretionem fiat, manifestat cum subjungit, dicens: *[Digiti mei pleni sunt myrrha probatissima.]* Sicut enim ab una manu plures digiti dividuntur: sic in una sancta conversatione per discretionem diversæ virtutes inveniuntur. Alia enim est virtus largitatis, alia virtus parcitatis. Aliud opus humilitatis,

aliud liberæ increpationis. Aliud verò agimus quando nos sub silentio continemus propter ædificationem propriam; aliud quando proximis loquimur propter utilitatem suam. Sed digiti myrrhâ probatissimâ pleni esse perhibentur; quia in omni quod agitur, semper necesse est ut mortificatio carnalitate teneatur. Quæ tunc probatissima esse jure dicitur, quando in omni suggestione quæ ab hoste ingeritur, sine cessatione voluptas carnalis cavetur ne suscipiatur. Quod quando fit, omnis duritia mentis dissolvitur, & ut sponso intret ad cor, aditus præparatur. Hinc est quod sequitur:

Pessulum ostij mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat atque transferat.

Pessulum ostij facimus, quando per voluptates carnis, aditum cordis contra sponsum obferamus. Pessulum verò aperimus, quando remotis voluptatibus fluxus, cor nostrum in amorem Christi, quod prius durum fuerit, solvimus, & sponso pulsanti ad ostium introitum liberum facimus. Quod dum in hac carne vivimus, quia repente fieri non potest, restat ut magis ac magis quotidie faciamus. Nemo enim, sicut scriptum est, repente fit summus. Aliquando enim dum in hac corruptione positi Dominum nostrum quærimus, magis nobis elongari quam appropriare videtur. Ideoque sequitur: *[At ille declinaverat, atque transferat.]* Modò sponso dilectam tangit, modo declinat: quia quando nos torpentes conspicit, ad amorem incitat: quando verò laborantibus nobis posse apprehendi videtur, tunc ne apprehendatur transit & declinat. Quod maxima in nobis ejus gratia agit, ut videlicet nec in torpore nostro jacentes, omnino eum amittamus, nec de plena ejus, ut nobis videtur, apprehensione superbiamus. Qui mox tamen ut recesserit, redit: & ne diutius anima sancta à dilecto suo alienetur, verbo inspirationis suæ desideranti animæ se infundit, & infundens liquefacit. Unde exultat sponsa, dicens:

Anima mea liquefacta est, ut dilectus locus est.

Ad verbum sponsi liquefactam se dicit, quia dum Christus se per spiritum suum animæ desideranti infundit, omnem duritiam cordis mox dissolvit: & aliquando mentem in tantas lacrymas liquefacit, ut vix capere possit hoc quod se capere intra se exultat: & intus miretur quid fuerit, & quid factam subito seipsam videat. Quem liquorem dum sentit, perfectius apprehendere concupiscit: & aliquando dum hoc ipsum cogitat, hoc quod modò sentiebat, jam non sentit. Unde sollicitatur ad quærendum, ut hoc idem inveniat: sed aliquando cum etiam diu fatigetur, non invenit, quod modò tam præsens tenebat. Ideo sequitur:

Quæsi, et non inveni illum: vocavi, et non respondit mihi.

Quærit sponsa dilectum, sed non invenit; quia à Deo inspirata mens assidue suavitate illa intima perfui concupiscit, sed corruptio prohibet, quam in hac vita gerit. Vocat ergo & non responderetur ei: quia & orationibus & operationibus suis dulcedine illius præsentia satiare appetit, sed ad votum suum hoc quod invocat, non occurrit. Restat ergo ut in se revertens se cognoscat, & per scripturas sanctas dilectum suum magis illo gustu adjuncta perquirat. Et hoc est quod sequitur:

Invenierunt me custodes, qui custodiunt civitatem, percusserunt me, et vulneraverunt

Hh iij

me: tulerunt pallium meum mihi custodes A murorum.

Dum inquisitione dilecti sponsa sollicitatur, in custodes civitatis incidit: quia dum sancta mens desiderio sponsi sui Christi se affligit, prædicatorum verba in scripturis divinis suscipit, & eis quamdiu à Christo exultat, ejusdem quem quærebat amore intendit. In quibus quid exercitationis inveniat, subjungit: *[Percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.]* Custodes percunt sponsam & vulnerant; quia prædicatores sancti dum caelestia loquuntur, amantem animam afficiunt, & majori amore sagittant. Pallium tollunt; quia si quid pompæ secularis residuum erat in corde, exhortationibus suis ab animo auferunt. Pallium tollunt; quia aliquando ante verba prædicatorum nos non cognoscebamus, ipsique omne quod interiùs latebat dum loquuntur, detegunt. Quod dum fit, ampliùs diligendi sunt: & ut pro nobis dilecto loquantur, devotiùs exorandi. Quod agit sponsa dum subjungit:

XIV. *Adjuro vos filia Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntiatis ei quia amore langueo.*

Dum enim sanctis viris cogitationes nostras referamus, dum eis sive viventibus nobiscum, sive jam vitam æternam ingressis desiderium nostrum expandimus, & per Deum oramus, ut Domino Christo pro nobis orando offerant desiderium quo afficimur, quid aliud agimus, quàm filias Hierusalem adjuramus, ut dilecto, cui nobis proximiores sunt, nuntient quia amore langueamus? Sed & ipsi sancti, si adhuc nobiscum sunt, & oratores suos orant, & qui ut nuncient, orantur, præ humilitate tanquam ignari interrogant, dicentes:

XV. *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum?*

Sed quia quò ardentiùs diligunt, eò dulciùs verba de eo repetunt, idem ipsum iterum dicunt:

Qualis est dilectus tuus ex dilecto: quia sic adjurasti nos?

Dilectus ex dilecto sponsus dicitur: ut videlicet per repetitionem dilectionis, maximus amor loquentis ostendatur. Vel dilectus ex dilecto bene Christus vocatur; quia si Filium diligimus, & Patrem ex quo est, consequenter amamus. Respondet sponsa subsequendo, dicens:

XVI. *Dilectus meus candidus est & rubicundus, electus ex millibus.*

Candidus & rubicundus Christus esse perhibetur; quia nullum omnino peccatum faciens, justitiæ pulchritudinem ex integro tenuit, & tamen tanquam peccator esset, ad mortis passionem accessit. Cui per Prophetam dicitur: *Quare ergo rubrum est indumentum tuum?* Electus verò est ex millibus, quia ex totius generis humani massa, nullus sine peccato reperitur: ipse verò non solum sine peccato fuit, sed etiam peccatores suà justitià & sanguine redemit. Sequitur:

XVII. *Caput ejus aurum optimum: coma ejus sicut elata palmarum, nigra sicut corvus.*

Caput Christi Deus. Quod caput bene aurum dicitur; quia ad comparationem creatoris omnis creatura res vilissima perpenditur. *[Coma ejus sicut elata palmarum, nigra sicut corvus.]* Quid per co-

mas Christi, nisi fideles quosque intelligimus? Qui dum fidem Trinitatis in mente custodiunt, & Deo adherentes, quod credunt faciunt, quasi in capite pendentes honorem portanti conferunt. Palma autem in altum valde crescendo proficit, & victoriam significatione sua præterdit. Coma ergo sicut elata palmarum sunt: quia electi quique dum semper ad alta virtutum se efferunt, per Dei gratiam quandoque ad victoriam se perducunt. Nigra autem sicut corvus existunt: quia quamvis virtutibus in caelum se erigant, semper tamen peccatores se esse cognoscunt. Sequitur:

Oculi ejus sicut columba super rivulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident juxta fluentia plenissima. XVII

Oculi sponsæ sicut columbæ sunt; quia prædicatores Christi qui viam nobis ostendunt, in simplicitate vivunt. Super rivulos autem aquarum esse perhibentur: quia semper in refectioe divinarum scripturarum conversantur. Lacte verò sunt lotæ: quia gratià creatricis sapientiæ tanquam lacte matris à peccatis per Baptismum sunt mundatæ. Quid autem per fluentia plenissima, juxta quæ resident, intelligimus, nisi sacra scripturæ profunda & arcana dicta, quæ discernimus, quibus nos reficimus, dum ea legendo vel audiendo haurimus? Ad hoc etiam columbæ juxta fluentia residere solent, ut volantium avium umbram in qua videant, super quam se projicientes, unguis rapacium sic effugiant. Sic sancti viri in scriptura sancta fraudes demonum prospiciunt, & ex descriptione quam vident, quasi ex umbra hostem cognoscunt. Dumque se consiliis scripturæ ex toto addicunt, ut videlicet nihil agant nisi quod ex responso scripturarum audiunt, quasi in aquam se projicientes, hosti illudunt. Quæ fluentia plenissima dicuntur: quia de quibuscumque scriptulis in scripturis consilium quæritur, sine minoratione de omnibus ad plenum invenitur.

Genæ illius sicut arcola aromatum, consia à pigmentariis. XIX

Si per oculos, prædicatores intelliguntur, bene per genas ipsi in Ecclesia figurantur, qui martyrio vitam finisse perhibentur. Dum enim pro fide Christi sanguinem suum fundere non dubitant, quasi genæ in facie sponsi rubent. Per eos quippe pulchritudo fidei Christianæ publicatur: quia ad quantum fidei præmium tendant, ostendunt, dum pro ea moriuntur. Quæ genæ bene sicut arcola aromatum esse dicuntur: quia dum in constantia fidei, martyrio electi exercentur, per cultum virtutum sanctæ opinionis famâ, quasi odore aromatum dilatantur. Sed arcola à pigmentariis conferuntur; quia Martyres sancti & à præcedentibus prædicatoribus ad confessionem roborantur, & à subsequentibus ad imitationis exemplum populis adducuntur. Ab illis qui præcesserunt, pigmenta virtutum coluntur: ab his verò qui sequuntur, pigmenta exemplorum sumuntur. Unde & sequitur:

Labia ejus lilia stillantia myrrham primam. XX

Quid enim per labia sponsi, nisi ipsos quos dicimus prædicatores Christi, intelligimus? Qui dum mortes Martyrum populis prædicant, quasi myrrham mortificandis carnibus ad condimentum distillant. Quæ myrrha bene prima esse dicitur: quia nullus sic mortificatur, quo modo ille qui pro Christo martyrio finitur. Primam enim dixit non pro tempore, sed pro dignitate. Quid est quòd labia sponsi lilia esse dicuntur, nisi quòd illi per quos Christus loquitur, necesse est ut mundi sint, & per eos bonus odor aspergatur? De quibus erat Apostolus

Paulus, qui dicebat: *Bonus odor sumus Deo in omni loco, & in his qui pereunt, & in his qui salvi sunt.* Sed notandum est, quoniam quicquid in Ecclesia iustitiae & fortitudinis habetur, ab ipso Christo per exempla operum illius trahitur. Ideo sequitur:

XXI. *Manus illius tornatiles, aurea, plena hyacinthis.*

Quid enim per manus Christi designatur, nisi opera sancta quae in mundo gessit, & quae nobis imitanda proponuntur? Ipse enim ait: *Qui me diligit, me sequatur.* Et Apostolus: *Qui dicit se in Christo manere, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare debet.* Manus vero tornatiles esse perhibentur: quia sancta opera eius sine impositione iniquitatis ex omni parte in iustitia gradiebantur. Quod enim tornatur, in rotunditate sui sine obstaculo volvitur. Sic Christi opera in rectitudinis rotunditate voluebantur: quia nulla culpa ei adhaerebat: quia minus iustitia eius in rotundum duceretur. Aurea etiam manus esse dicuntur: quia quicquid exterius inter homines operabatur, interius in divinitatis pulchritudine disponebatur. Quid vero per hyacinthum, qui valde pretiosus lapis est, nisi munus retributionis aeternae designatur? Manus ergo sponsi plenae hyacinthis esse dicuntur: quia quicumque illius opera pio corde imitantur, felicitatis aeternae muneribus in retributione ditantur. Unde & idem Redemptor ait: *Qui mihi ministrat, me sequatur; & ubi ego sum, illic & minister meus erit.* Sequitur:

XXII. *Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris.*

Quid per ventrem, nisi mortalitas? Et quid per ebur, nisi incorruptio designatur? Ebur quippe valde durabile os habetur, & in ornamenta Regum assumitur. Venter ergo Christi recte eburneus esse dicitur: quia mortalitas Christi ad immortalitatem perducitur, dum per resurrectionem ad gloriam Patris sui, Regis videlicet aeterni, in vita aeterna collocatur. De quo dicitur: *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Qui verè in ornamento Regum assumitur: quia quisquis carnis suae rex & dominus esse probatur, ipse Christi mortalitate & resurrectione, amore cognitionis & spe immortalitatis ornatur. Unde alibi dicitur: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur.* Sed venter distinctus sapphiris esse perhibetur: quia in nostra corruptione quam portavit, caelestia opera per miracula quae faciebat, passionibus nostris infertur. Sapphirus enim qui aëreum colorem portat, bene caelestia facta quae in miraculis ostendebantur, designat. Venter vero Christi sapphiris distinguitur: quia dum inter passiones carnis divina miracula operabatur, quasi incorruptione corruptio variabatur. Qua dispensatione Apostolis in fide eruditi sunt, & ad passiones tolerandas robusti extiterunt. Ideo sequitur:

XXIII. *Crura illius columna marmorea, que fundatae sunt super bases aureas.*

Per crura enim Apostolos intelligimus, per quos universum mundum circumvit, & fidem eis praedicantibus, populis audientibus sparsit. Quibus ipse in Evangelio ait: *Ite in orbem universum, & predicate Evangelium omni creaturae.* Sed crura columnae marmoreae esse perhibentur: quia Ecclesiam inflexibiliter sustinent, dum contra omnes adversarios eorum praedicationibus & exemplis roborantur. Super bases autem aureas columnae fundatae sunt; quia à Prophetarum dictis, ut fortes persisterent, fidem integram acceperunt. Unde ipse primus Apostolorum ait: *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes tanquam lucerna ardenti in*

caliginoso loco. Ideo enim aurea dicuntur, quia luce sapientiae resplendere sciuntur. Sequitur:

Species ejus ut Libani, electus ut cedri. XXIV.

Libanus quippe mons est in quo sublimes valde & odoriferæ arbores habentur. Interpretatur autem Libanus dealbatio sive candidatio. Et de Christo dicit Apostolus Paulus: *Ipse factus est nobis à Deo sapientia & sanctificatio & iustitia.* Bene ergo species ejus ut Libani existit, quia per eum credentes dealbantur: cui si adhaeremus radicatus, sublimes efficitur. A cuius gratia etiam bonae opinionis odorem, si quem habemus, accipimus. Electus etiam ut cedri esse dicitur; quia de eo Pater loquitur: *Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea.* Cedrus autem excelsa est valde arbor, & odora & impubilis. Christus autem excelsior cedris existit: quia quamvis homo sit, tamen Deus esse non desistit. De quo per Isaiam dicitur: *Et sublimis erit valde.* Odorus etiam super omnes est Christus, quia ipse de seipso ait: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Et per sponsam ei dicitur: *Cur remus in odorem unguentorum tuorum.* De quo hic bene sequitur:

Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis. XXV.

Per guttur quippe voces transferuntur, & saporis in ventrem hauriuntur. Quid ergo per guttur sponsi, nisi Testamentum Christi intelligitur, per quod Christus nobis loquitur, & in quo quam suavis sit Dominus, à fidelibus gustatur? Totus ergo desiderabilis existit: quia per hoc quod de eo bona omnia anima sancta audit, magis ac magis semper eum videre concupiscit. Cuius tot bonis enarratis consequenter concludit sponsa, dicens:

Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filia Hierusalem. XXVI.

Sed enumeratis tot laudibus, ostensis tot muneribus, quis audiens non concupiscit, quis intendens non inardescit? Fidelis quippe anima quaque, quod dulciora & ampliora de Redemptore suo audit, eò ardentius inhiat, & manifestiora de eo cognoscere appetit, dicens:

Quò abiit dilectus tuus, & pulcherrima mulierum? Quò declinavit dilectus tuus, & quaremus eum tecum? XXVII

Cum enim proximus proximo de Christo loquitur, cum alter ab altero qualiter invenitur sciscitatur, quid aliud quam quomodo quæri debeat perferatatur? Quamvis hoc de synagoga intelligi valeat, ut aliquando conversa Ecclesiam interroget, cui protinus Ecclesia respondet:

CAPUT VI.

Dilectus meus descendit in hortum suum. Dad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat. I.

Dilectus in hortum suum ad areolam aromatum descendit; quia Ecclesiam visitans, ad eos majori gratia venit, quos sanctis operibus & virtutum exemplis bonae famae odorem ex se proximis emitere cognoscit. In hortis pascitur, cum multarum animarum virtutibus delectatur. Lilia colligit, quando perfectos quosque ab hac vita succidit. Sed quia sancta Ecclesia in filiis suis fide Christo ita coniungitur, spe suspenditur, charitate conglutinatur, ut nihil extra Christum diligat, & eum sibi

EGO
MIM
m.3

XX.

familiariter fide & amore inseparabilem teneat ideo A
subjungit:

II. *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui
passus inter lilia.*

Notandum quippe, quòd synagoga per prædicationem Ecclesiæ ad fidem quandoque convertetur, ita ut se abnegans, Christum solum sequatur, & eodem desiderio diligat Christum, quo cum Ecclesia diligit, quem ceteris postpositis solum amat. Quam jam amicam factam, jam sponsam sibi conjunctam sponsus alloquitur, congratulans & dicens:

III. *Pulchra es amica mea, suavis & decora B
sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum
acies ordinata.*

Pulchra & amica, suavis & decora sicut Hierusalem, synagoga esse perhibetur: quia sancta quatuor Evangelia aliquando conversa sicut Ecclesia sectabitur. Hierusalem quippe visio pacis interpretatur. Per quam bene sancta Ecclesia figuratur: quia dum in mundo semper pressuram patitur, viam fastidians, quæ sit pax patriæ celestis currendo contempletur, confidens in eo qui discipulis suis dicebat: *In mundo quidem pressuram habebitis; sed confidite, ego vici mundum.* Dignè autem synagoga conversa, sicut Hierusalem pulchra & amica & suavis & decora dicitur; quia dum sanctam Ecclesiam imitatur, quatuor Evangeliorum præcepta operatur, à quibus pulchritudinem morum accipit ut placeat, exercitium sanctæ operationis colligit ut in amicitia hæreat, suavitatem mansuetudinis discit ut permaneat, speciem decoræ conversationis ostendit ut per exemplum trahat. De qua consequenter dicitur: *[Terribilis ut castrorum acies ordinata.]* Notum expertis est, quòd milites cum in prociñctu contra hostes vadunt, si strictim & concorditer gradiuntur, ab hostibus contrà venientibus timentur: quia dum in eis aditum per scissuram non aspiciunt, qualiter eos penetrent, hæsitantes non inveniunt. Illisque hoc impenetrabile munimen efficitur, quòd concorditer ordinati seiplos semetiplos tuentur. Dum enim de seiplos sibi vallum efficiunt, intrandi ad se aditum hostibus non relinquunt, & ut occidantur appetiti, ipsi faciliùs occidunt. Sic in multitudine fidelium contingit, quæ dum contra malignos spiritus pugnare non desinit, necesse est ut pace charitatis constringatur, quòd salva sit. Si enim pacem tenet, terribilis hostibus apparet. Si per discordiam scinditur, undique ab hostibus leviter penetratur. Pace se itaque muniat, unitate se vinciat, charitate se uniat: ut dum in seipsa per scissuram damnum non patitur, ducem suum semper exultans sine confusione sequatur. In pace quippe oculus mentis mundatur, ut in ipsam beatitudinis visionem intendatur. Quam nemo sicut est, in hac vita conspicit: quia impossibile est patriam tenere, dum in exilio unusquisque nostrum gemit. Ideo sanctæ animæ inardescenti, inhianti, propinquanti sponsus respondet, dicens:

IV. *Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt.*

Oculos ad sponsum tendimus, dum intuitum mentis ad videndam Christi beatitudinem aliquantulum aperimus. Sed oculos avertere præcipimur, ne videlicet aspicere eam sicuti est, quantumcumque videamus, arbitremur. Ipsi enim oculi cum avolare fecerunt: quia quòd amplius videtur, eò magis invisibilis esse cognoscitur. Et à nobis avolat: quia quantumcumque istu mentis apprehensus, incomprehensibiliter super omnem conatum nostrum

se exaltatum esse manifestat. Oculi quippe mentis quasi hoc efficiunt ut avolet: quia per hoc tantillum quo videtur, valde longinquus & avolans à nobis, sicut dictum est, apparet. Sequitur:

Capilli tui sicut greges caprarum, quæ apparuerunt de monte Galaad. Dentes tui sicut greges ovium, quæ ascenderunt de lavacro: omnes gemellis fatibus, & sterilibus non est in eis. V.

Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet. VI.

Hæc omnia dicta de Ecclesia superius, ut potuimus, exposuimus: ideo nunc de synagoga eadem replicare devitamus. Unum tamen quod non similiter reperitur: quia ibi sicut fragmenta mali punici, hæc autem sicut cortex mali punici dicitur. Quo nihil aliud designari puro, nisi sanguinem Martyrum, qui sub antichristo moriuntur: & unitatem fidei, sub qua multi Judæorum stringentur. In cujus constantia dum sanguinis effusionem patientur, fidei tribulatione quasi corticis rubore decorabuntur. Sequitur:

Sexaginta sunt regina, & octoginta concubina: & adolescentularum non est numerus. VII.

Quid per reginas, nisi sanctorum animæ designantur, quæ dum corpora sua prudenter regunt, & aliis præfunt, regnum sibi æternum acquirunt? Sunt enim nonnulli in sancta Ecclesia qui carnem suam macerant, & propter Deum affligunt, vitia vincunt, demones velut tyrannos sibi subijciunt, omnes motus suos ut ordinatè currant, sapienter regunt, aliis prædicant hoc quod ipsi faciunt, multos à faucibus dæmonum gladio verbi pugnantes abstrahunt. Quid hujusmodi animæ nisi reginæ existunt, quæ dum Regem Christum sponsum suum valde diligunt, amoris commixtione & libidinis execratione, regios filios, id est, fideles populos gignunt? Quibus omnibus beatus Petrus Apostolus dicebat: *Vos autem estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.* Sed reginæ sexaginta esse perhibentur. Denarius quippe numerus per senarium multiplicatus in sexaginta completur. Et quid per denarium, nisi labor hujus vitæ signatur? Sex enim diebus quod necessarium est operatur, & in septimo quiescere per legem jubemur. Bene ergo sexaginta reginæ esse dicuntur: quia dum decem præcepta in hoc sæculo operantur, sæculum autem hoc sex diebus operatoris evolvitur, in eis quasi per senarium numerum, denarius numerus replicatur. Prædicant enim perfecti quique decem præcepta Legis, in quorum operatione se exercent in temporalitate hujus corruptionis. Sex igitur decies, vel decem sexies multiplicant: quia universale hoc tempus in explenda decem præcepta Legis spiritualiter esse transigendum, operibus suis manifestant, & verbo prædicant. Quorum laudem in hoc mundo aliquando reprobi aspiciunt: & ut similiter laudentur, vel ut aliquod commodum in hac vita quomodocumque adipiscantur, etiam ipsi per semetiplos prædicatores fiunt. De quibus bene subditur: *[Et octoginta concubina.]* Concubina quippe non verè, sed fictè dominos diligunt, & ab eis non posteritatem filiorum, sed præsentiam commodorum expetunt, nec continentia se exercent, sed libidinem explere conepiscunt. Sic falsi prædicatores in Ecclesia existunt: quia dum non Christum, sed lucrum vel laudem diligunt, non spiritualiter & castè, sed carnaliter & libidinosè Christo se conjungunt. Bene ergo concubina vocantur; quia Christum

stum quem prædicant, non spiritu, sed carne sectantur. De quibus Apostolus Paulus dicebat: *Multi enim ambulat, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & hæc dico, inimicos crucis Christi, quorum finis inventus, quorum deus venter est.* De quibus ipse idem ait: *Huiusmodi non serviunt Domino Iesu, sed suo ventri.* Quæ tamen concubinæ bene octoginta esse dicuntur; quia etsi toto corde terrena diligunt, cælestia tamen loquuntur. Octonarum quippe numerum per denarium ducimus, & ad octoginta venimus. Per decem autem Decalogus, sicut dictum est, significatur: per octo verò resurrectio, quia octavo die Redemptor noster resurrexisset probatur. Prædicatores verò etsi falsi sunt, per desiderium tamen, & scripturam divinam, & resurrectionem quam credimus, manifestant per verbum. Si enim aliud prædicarent prædicatores, inter Christianos non essent: de quibus in Evangelio Veritas ait: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite.* Sed quia & falsorum & verorum prædicatorum exhortatione plurimi ad fidem veniunt, & cum electis multi intrant, qui ad fontem electorum non pertingunt, ideo subditur: *[Et adolescentularum non est numerus.]* Cum enim scriptum sit: *Adolescentia & iuventus vana sunt:* quid per adolescentulas has, nisi vagas animas intelligimus? Quæ dum vana hujus mundi sectantur quæ diligunt, numerum electorum excedunt. De quibus per Psalmistam dicitur: *Annunciavi & lecturus sum, multiplicati sunt super numerum.* Quod enim electorum numerus apud Deum sit constitutus, manifestat Apostolus Paulus qui ait: *Novit Dominus qui sunt ejus.* Et per semetipsum Dominus ait: *Ego scio quos elegerim.* Quos quia non imperfectè scit, sed perfectè novit, procul dubio & numerum in quo eliguntur, cognoscit. De quibus per Paulum dicitur: *Quos enim præsevit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui.* Bene ergo adolescentularum non est numerus; quia dum per vanitatem quam diligunt, in numerum electorum non currunt, extra remanentes quasi in cognitionem divinam non veniunt. Quibus ipsa Veritas in futuro iudicio dictura est: *Nescio vos. & Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Sed dum reprobi mundana querunt, & per multiplices cupiditates animum dividunt, sancta quælibet anima in numerum electorum se stringit, multa quæ videt fastidians, unum quod non videt, ardentem appetit, quod quamdiu non tenet, in fide se nutrit, in charitate se unit. Et dum id quod unum & idipsum est sequitur, de huiusmodi multis una Ecclesia conficitur, de qua per sponsum dicitur:

VIII. *Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ.*

Mater nostra est regeneratrix gratia, apud quam una columba eligitur, quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanent, & ab unitate non scinduntur. Multi quippe fideles dum in idipsum intendunt, dum uno desiderio Christi se invicem nutriunt, dum habentes cor unum & animam unam, in charitate se uniunt, ex multis membris unum corpus efficiunt. Omnesque in unitatis simplicitate & unitate viventes, una columba existunt. Quæ sola perfecta & electa genitrici suæ dicitur, quia extra hanc quam dicimus Ecclesiam, nemo ad perfectionem, nemo ad vitam, nisi per hanc solam gratia fonte nutritur. De qua bene subditur:

IX. *Viderunt eam filia Sion, & beatissimam prædicaverunt: reginæ & concubinae laudaverunt eam.*

Sion filia, filia sunt Ecclesie, quæ dum vitam S. Greg. Tom. III.

A æternam in hac carne contemplantur, à peregrinate Ecclesia ad regnantem Ecclesiam eriguntur. Vident filia Sion columbam, & beatissimam prædicant: quia sanctæ animæ dum virtutes Ecclesie spectant, in laudem prorumpunt, & ad ejus beatitudinem inhiant. Sancta quippe Ecclesia gratia genitrici nutritur, dum fide eruditur, carne sui sponsi paciscitur, sanguine lavatur, scripturâ divinâ saginatur. Huiusmodi robusta nutrimentis demones expugnat, vitia suffocat, carnem domat, spiritum roborat, vitam expectat. Hæc omnis quicumque aspicit, rectè in admirationem protinus assurgit, & beatissimam pronunciat, quia videt ad quantam gloriam per tot virtutes exurgat. Cum reginæ eam & concubinæ laudant; quia etsi operibus falsi prædicatores contradicunt, sermonibus tamen eadem quæ & veri populus ostendunt. De quibus ipsa Veritas dicit: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Quod apertè manifestat dum iterum dicit: *Dicunt enim, & non faciunt.* De quibus & per Apostolum Paulum dicitur: *Dicitis confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Sancti autem viri dictis & factis Deum confitentur; quia quod credunt faciunt, & ad bona quæ faciunt, etiam alios sermonibus & exemplis trahunt. Quorum virtutibus adversarij ad fidem excitantur, dum in eis & puritatem fidei, & constantiam operis admirantur. Unde & synagoga ad fidem erigitur, cum in Ecclesia quæ sint merita fidei admirans contempletur, dicens:

C *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?*

Ecclesia sancta quasi aurora consurgens in iudicio ultimo progreditur, quia relictis tenebris corruptionis, incorruptionis claritate innovatur. Quæ bene ut sol electa dicitur; quia ad eandem gloriam perducitur, ad quam caput ejus Christus, qui sol justitiæ esse perhibetur. Unde est quod idem sol ait: *Volo Pater, ut ubi ego sum, illic & minister meus sit.* Quod tamen & de membris ejusdem Ecclesie adhuc in hac carne viventibus intelligi potest. Sunt enim nonnulli qui magna intentione quæ sint tormenta reproborum aspiciunt, & quæ sunt facta sua sine palpatione examinare contendunt. Dumque se peccasse cognoscunt, & per hoc ire ad reproborum tormenta pertimescunt, subito tenebras iniquitatis derelinquunt, & luce justitiæ accendi concupiscunt. Mox ad sanctam operationem consurgunt, & per bona quæ faciunt, clarere quibusque proximis incipiunt. Hi proculdubio velut aurora consurgentes progrediuntur, quia subito noctem peccati evacuant, ad lucem magis ac magis dilatantur. Sic anima quæ prius erat in tenebris, nunc splendens apparet, & quæ etiam in semetipsa obscurabatur, nunc aliis lumine sanctæ operationis resplendet. De qua bene subditur: *[Pulchra ut luna, electa ut sol.]* Luna quippe dum noctem illuminat, caligantibus oculis iter, per quod homo gradiatur, demonstrat. Sic nimirum quæque anima, quæ tenebras dimittit, & in sanctam operationem se extendit, dum exemplum bene operandi tribuit proximis, quasi lucem tenebrescentibus oculis spargit. Dum enim peccantes quique bonum opus aspiciunt, & ad idem faciendum se convertunt, quasi errantes in nocte, per lumen lunæ ad viam redeunt. Hæc itaque anima dum peccantibus bona exempla præbet, quasi luna in nocte lucet. Dum verò magis ac magis crescit, & de die in diem per consuetudinem operis lumen justitiæ tam perfectè accipit, ut etiam bonis exempla imitationis præbeat, quæ prius solis peccatoribus imitanda apparebat, profectò jam luna sol efficitur; quia quæ in nocte errantibus nunc lucebat, modò in die

S. EGO
LUNA
M. 3

ambulantibus lumen veritatis manifestat. Hinc est A quod sequitur: [*Electa ut sol.*] De qua bene subditur: [*Terribilis ut castrorum acies ordinata.*] Hoc quia jam dictum est, iterum non necesse est exponi, ne sic videatur fastidium generari. Sequitur ergo sponsus, & causam dicit unde tanta virtus in Ecclesia exercebere possit. Visitatione quippe Christi renovatur, & quod in ea tenebrosum est, respectione ejus illuminatur. Et hinc est quod subdens ait:

XI. *Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallis: et inspicerem si florissent vinea, et germinassent mala punica.*

Quid per nuces, nisi perfectos quosque intelligimus, qui dum divinam sapientiam intra corpora sua retinent, quasi nucleum in fragili testa portant? Sunt enim quamplures in Ecclesia, qui assidue divinae scripturae intendunt, quam suavis sit Dominus gustantes, amplius gustare concupiscunt, sancta gaudia in corde ruminant, & ruminantes magis ac magis convalescunt, & tamen foris nescientibus eos, viles apparent; quia ignoratur quam dulcem in suis interioribus cibum portent. Quid isti, nisi nuces existunt, qui nuclei dulcedinem intus ferunt, exterius verò carnis vilitatem præterdunt? De quibus erat

2. Cor. 4. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* Hortus igitur nucum, corda sunt sanctorum, qui dum Deum valde diligunt, caelestem dulcedinem in intimis gerunt. Unde in Psalmo scriptum est: *Quam magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abscondisti timentibus te!* Sed quid est quod in hortum nucum sponsus descendit, ut poma videat, cum potius nuces videre debeat? Verumtamen sciendum est, quod maxime corda perfectorum visitat, eisque benignitatis suae suavitatem manifestat; ut per eos ad infirmiores postmodum veniat, & quantum in augmentum justitiae profecerint, per illos cognoscat. Unde scriptum est: *Dominus de caelo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.* Dum enim divina bonitas corda perfectorum illustrat, eosque ad curam proximorum per charitatis sollicitudinem instigat, quid hoc est aliud, nisi quod ad hortum veniens, poma convallis per illos quibus praesidet, prospectat? Tunc enim Dominus videre, vel cognoscere dicitur, cum sanctos suos quos illustrat, ad videndum exhortatur. Sed quid est quod non poma montis, sed poma convallis, ut videat descendit, nisi quod illis respectum suae miserationis tribuit, quos in humilitate persistere cognoscit? De quo per Psalmistam dicitur:

Ps. 13. *Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta a longe cognoscit.* Et ipse Dominus per semetipsum ex voce Prophetae dicit: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & tremementem sermones meos?* Sequitur autem sponsus, & dicit: [*Et inspicerem si florissent vinea, & germinassent mala punica.*] Vineae florent, quando in Ecclesia filij recenter in fide generantur, & ad sanctam conversationem, quasi ad fructus soliditatem, preparantur. Mala punica germinant, quando perfecti quique per exempla sua proximos edificant, & in novitatem sanctae conversationis per praedicationem & bonorum operum ostensionem invitant. Illud quippe malum punicum, videlicet Apostolus Paulus germinaverat, qui dicebat:

Gal. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Sic etenim in sancta Ecclesia agitur, ut per bonos mali convertantur, per perfectos imperfecti nutriantur, donec & ipsi ad perfectionem veniant, & infirmos quosque sicut ipsi perducti sunt, ad meliora perducant. Hoc Christus Ecclesiae sponsus visitando perficit, respiciendo corpus sanctum conjungit: quia ideo corpus infirmitatis assumptum esse cognoscitur, ut in corpus suae claritatis tota

simul Ecclesia transformetur. Unde beatus Paulus *Phil. 3. 4* ait: *Qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae.* Haec omnia in fine mundi synagoga tandem excitata percipiet, & se tandem haec ignorasse reprehendet, dicens:

Nescivi: anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab. XII.

Ac si diceret: Tot virtutes in sancta Ecclesia fieri videns, quare in tanto tempore non percepi? Quare incredula persisti? Cur tandem per infidelitatem meam in tenebris ignorantiae remansi? Sed propter quadrigas Aminadab conturbatur, quia quandoque per Christi praedicationem ad fidem suscipiendam excitatur. Aminadab enim spontaneus populi mei interpretatur. Et bene proculdubio Christus Jesus à Patre spontaneus populi mei dicitur, quia verè spontanea charitate ad populum salvandum descendit, & ut nos à morte relevaret, pia voluntate & benigna gratia mortem in cruce suscepit. Unde & ipse ad Patrem ait: *Voluntarie sacrificabo tibi.* Et unus ex redemptis ad Christum loquens, aiebat: *Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua.* Propter quadrigas ergo Aminadab synagoga conturbatur; quia quando tandem quatuor Christi Evangelia in mundo currentia, in cordibus hominum ferventia per fidem contemplatur, mox de infidelitatis suae tenebris confunditur, & oborta confusione salubri, ad poenitentiam commovetur. Cui Ecclesia benignè loquitur, dicens:

Revertere revertere Sunamitis, revertere revertere, ut intueamur te. XIII.

Sunamitis quippe captiva interpretatur. Sunamitis ergo ut revertatur vocatur; quia synagoga in fine mundi fides ab Ecclesia offerretur, ut dignitatem pristinam recipiat, quae sub infidelitatis jugo à demonibus captivatur. Et bene quater reverti admonetur; quia in quatuor mundi partes modò Judaei dispersi sunt, qui ubicumque fuerint, ut dictum est, in fine convertentur, sicut praedictum est per Prophetam: *Si fuerit numerus filiorum Israel velut arena maris, reliquia salva fient.* Revertatur ergo Sunamitis, ut eam intueamur, id est, synagoga ad fidem convertatur, ut in poenitentia sua omnibus ostendat quantum malum fecerit, quando Deum suum in cruce confisgebatur. Sed protinus cum Ecclesia fidem synagogae intueri appetit, sponsus congratulando quasi interrogans respondet, & dicit:

CAPUT VII.

Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? I.

Castra quippe militantium sunt. Castra ergo in Sunamite videbuntur; quia pro fide, quam modò impugnat, tunc robuste contra infideles praeliabitur. Sed quia hoc per sanctam Ecclesiam fiet ut synagoga convertatur, quia sermonibus & exemplis praedicatorum ad fidem convertetur, ideo rectè ad laudem sponsae sponsus se convertit, dicens:

Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis? II.

Filia principis sancta Ecclesia dicitur, quia praedicatione Christi in vitam novam regeneratur, qui per divinitatis potentiam, omni creaturae quam condidit, principatur. Quid autem sunt calceamenta Ecclesiae, nisi exempla praecedentium patrum, quibus in via mundi hujus munitor, ut per omnes tribula-

^{Ephes. 5.} tiones quæ exurgunt, confidenter calceata gradiantur: Unde alibi prædicatoribus Paulus dicit: *Calceati pedes in preparationem Evangelij pacis.* Calceamenta quippe de mortuis animalibus fiunt. Et nos pedes spiritualiter calceamus, quando à patribus sanctis carne mortuis exempla sumimus, ut ad eorum similitudinem mundi hujus tentationes expugnemus. Potest tamen intelligi quòd Ecclesia calceatur, quando in prædicatione sua ad perferenda insurgentia mala morte Christi munitur. Pulchri ergo sunt sponse gressus calceatæ, quæ filia est principis; quia coram divinis oculis placet officium cuiuslibet electi secundum exempla patrum prædicantis. Sequitur:

III. *Iunctura femorum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis.*

Per duo femora sponse, duo populi Ecclesiæ: per iuncturam femorum, concordia designatur prædicatorum, quibus populi uniuntur, dum ad Fidem catholicam circumcisio & præputium per eos erudiuntur. Qui ut monilia existunt; quia dum in sapientia, qua resurgunt, sancta opera faciunt, quasi in auro lapides gerunt. De quibus sequitur: [*Quæ fabricata sunt manu artificis.*] Manu artificis monilia fabricantur, quia opere Christi prædicatores pulchri & utiles efficiuntur. Sequitur:

IV. *Umbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis.*

Umbilicus etiam sanctorum prædicatorum ordo est: qui bene crater esse dicitur, quia dum per eos populus eruditur, vino spiritali ipsorum officio debriatur. Qui bene tornatilis nuncupatur, quia iuxta mores hominum universos necesse est ut lingua prædicatoris volvetur. Qui poculis non indiget; quia quod aliis propinat, necesse est ut abundantius ceteris bibat, & plenius quod dat, contineat. Sequitur:

V. *Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.*

Per ventrem, populi latitudo designatur: qui bene sicut acervus tritici liliis vallatur; quia dum operibus sanctis intendens, in cæleste horreum præparatur, exemplis sanctorum, ut perseveret, undique munitur; de quibus iterum dicitur:

VI. *Duo ubera tua sicut duo hinnuli caprea gemelli.*

Duo ubera, duo populi existunt: quia dum in amore fraterno semper vivunt, se invicem lacte pietatis in charitate nutriunt. Qui bene duo hinnuli caprea gemelli nominantur: quia dum per prædicationem synagoga in fide geniti, ejus scripturis nutriuntur, in spe æternitatis intendentes, quasi in montibus concordēs pascuntur. De quibus prædicatoribus sequitur:

VII. *Collum tuum sicut turris eburnea.*

Collum sponse sicut turris eburnea dicitur; quia prædicatores Ecclesiæ & alti per contemplationem, & fortes per sanctorum operum exercitationem, & pretiosi per divinam sapientiam habentur. De quibus iterum dicitur:

VIII. *Oculi tui sicut piscina in Hesebon, quæ sunt in porta filie multitudinis.*

Hesebon cingulum mœoris interpretatur. Oculi ergo sponse sicut piscina in Hesebon dicuntur; quia dum de peregrinatione sua contristantur, & mœ-

S. Greg. Tom. III.

ore corroborati, contra spirituales hostes accinguntur, lacrymis se lavant, ut per eos populi convenienter coram Deo mudentur. In porta autem filie multitudinis sunt: quia in fide stant, per quam Ecclesiæ multitudinem ad cælestia introducunt. Sequitur:

Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. IX.

In naso odoris discretio habetur. Per nasum ergo discretio prædicatorum designatur: quia per eos nobis virtutum odores, & vitiorum factores demonstrantur. Sed nasus sicut turris Libani existit: quia dum semel prædicatores aqua Baptismatis lavantur, & quotidianis lacrymis à peccatis quæ contra Deum commiserunt, dealbantur, digni fiunt ut ad altiora magis ac magis per fortitudinem erigantur. Sed turris contra Damascum respicit: quia peccatoribus semper sanctus quilibet prædicator contradicit. Damascus quippe sanguineus interpretatur, & peccatrici genti dicitur: *Manus tua plena sunt sanguine.* Sed *Isai. 1. d.* quia de membris dixit, dignum est ut de capite loquatur. Ideo subditur:

Caput tuum ut Carmelus, & coma capitis tui ut purpura Regis juncta canalibus. X.

Caput Ecclesiæ Christus: qui bene ut Carmelus dicitur; quia ipse per passionem quam sustinuit, ad gloriam Patris est exaltatus. De quo scriptum est: *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium.* In Carmelo quippe Elias orans obtinuit pluviam: & nos in Carmelo orantes pluviam impetramus, quando in Christum credentes Christum desideramus, & à Patre irrigationem gratiæ suscipimus, quam rogamus. Moraliter autem caput sponse mens vocatur: quia sicut à capite membra, sic à mente omnes cogitationes nostri disponuntur. Carmelus autem scientia circumcisionis interpretatur. Caput ergo sponse ut Carmelus esse perhibetur; quia qualibet sancta mens novit qualiter dignè circumcidatur; novit quia nihil est quidquid in corpore agitur, si mens immunda fuerit, quæ templum Christi si efficitur, ab ipso inhabitatur. Quod quia Pharisei non agebant, ideo dicebat beatus Stephanus eis qui eum occidebant: *Dura cervicis, & incurvatis cordibus & auribus, vos semper resistis Spiritui sancto.* Comæ autem capitis ejus ut purpura Regis juncta canalibus esse memorantur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua projicitur, per canales ad vestem quæ supposita est, currit, ut vestis tingatur; & inde nomen accipit, ut tincta colore purpureo purpura vocetur; quæ omnia sanctæ menti congruunt, si intelligantur. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis, quæ in canalibus ligantur, quia in scripturis divinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Super quas aqua projicitur, quæ vestem regiam currens tingit: quia dum in cogitationibus sanctæ mentis, gratia cælestis suscipitur, totam animam in celeste ornamentum componit: ita ut jam tota anima in vitam æternam inardescat, & ad æternum sponsum etiam per sanguinem martyrij pergere concupiscat. De tota quippe Ecclesia Paulus dicit: *Qui exhibuit sibi Ecclesiam, vestem sine macula & ruga.* Et de singulis Ecclesiæ fidelibus dicitur: *His omnibus velut ornamento vestieris.* Sic tinctæ ergo, sic pulchræ, sic purpureæ factæ sponse adgaudens sponsus loquitur, dicens:

Quàm pulchra es, et quàm decora charissima in deliciis. XI.

Notandum quòd charissima in deliciis dicitur,

li ij

quia ad charitatem & familiaritatem Christi non A pervenit, quisquis scripturæ sanctæ deliciis abundare non contendit. Inde enim dicitur: *Omni habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* His enim deliciis qui abundat, refectus: his refectus, assidue ad majora percipienda preparatur. Unde & huic sponsæ charissimæ dicitur:

XII. *Statura tua assimilata est palma, & ubera tua botris.*

Palma quippe dum crescit, deorsum stringitur, & sursum dilatur. Sic sancta anima ab imis ad minima incipit, & paulatim ad majora crescendo, usque ad amplitudinem perfectæ charitatis pervenit. Nemo enim, sicut scriptum est, repente fit summus. In Psalmo autem de iusto homine dicitur: *Iustus ut palma florebit.* Ubera autem sponsæ, duo præcepta charitatis existunt; quæ animam quam possident, vino cælesti inebriant & nutriunt. Potest tamen per palmam crux Christi intelligi. Palma enim in sublimi valde crescens, dulcissimos fructus gignit: & crux Christi cælestem cibum nobis preparavit. Cui statura sponsæ assimilatur: quia pro Christo mori non dubitat, quisquis Christum valde diligens dignè imitatur. De palma sequitur sponsus, dicens:

XIII. *Dixi, Ascendam in palmam, & apprehendam fructus ejus: & erunt ubera tua sicut botri vineæ: & odor oris tui sicut malorum.*

Dixit verè, & ascendit: quia sicut ante sæcula pro morte nostra mori disposuit, sic in fine mundi propitius & verax adimplevit. In palmam ergo ascendit, & fructus ejus apprehendit: quia in cruce suspensus, fructum vitæ invenit ac apprehendit, & nobis tribuit. Unde adimpletum est quod sequitur: [*Et erunt ubera tua sicut botri vineæ.*] Verè per crucem ubera sponsæ sicut botri vineæ existunt; quia in morte Christi duo præcepta charitatis sensus animæ susceperunt, quibus pasta anima debrietur, debriata posteriora obliviscatur, & in anteriora extendatur. His uberibus etiam proximos quosque nutrit, ac roboratos secum ad ea quæ concupiscit perducit. Unde scriptum est: *Qui audit, dicat veni.* Sequitur: [*Et odor oris tui sicut malorum.*] Mala punica, de quibus superius tam sæpe dictum est, hic commemorantur, quorum odori odor oris sponsæ bene designari superius diximus. Per os autem sponsæ hic debere intelligi ejus prædicationem putamus. Quæ dum virtutes Martyrum prædicat, dum ad eorum similitudinem animos audientium instigat, dum in unius prædicatione fidei multas virtutes esse manifestat, quid aliud quàm malorum odorem in ore portat? Quia & ruborem corticis in martyrio ostendit quod prædicat, & in virtutibus multitudinem granorum sub eadem fide quasi sub eodem cortice demonstrat. De quo & subditur:

XIV. *Guttur tuum quasi vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.*

In gutture quippe vox est. Per guttur ergo ipsa prædicatio iterum designatur: quæ quasi vinum optimum esse dicitur, quia mentes hominum inebriat, ut præteritorum, sicut dictum est, obliviscantur, & in anteriora currentes non lassentur. De quo sponsa, verbum de ore sponsi suscipiens, adjungit: [*Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.*] Tale est sponsæ vinum, ut dignum sit dilecto ad potandum: quia dum sancta

Ecclesia fidem veram prædicat, dum auditores suos ad sancta opera excitat, dum solum Christum diligere, imitari, amplecti, bonum esse, verbis & operibus demonstrat, quid aliud quàm vinum suum dignum facit, ut in ore sponsi dulce sapiat? Quod bene Christus potare dicitur: quia à corpore suo, id est, à populis fidelibus amabiliter potatur. De quo notandum est quod omnes portant, sed labia sola & soli dentes ruminant: quia dum Ecclesia per sanctos suos prædicat, omnes quidem audiunt, sed non omnes quanta sit virtus sententiarum quæ dicuntur, discernunt. Labia verò & dentes ruminant; quia dum perfectiores quique post auditum verba ad memoriam revocant, dum audita quæque exercitatione assidua cogitant, quasi ad os revocantes quod sumpserunt, quanta sit virtus cibi quem comedunt, sentiunt. Idcirco in lege scribitur, quia animal quod non ruminat, immundum habetur: quia quisquis bona quæ audit sive legit, non recogitat, vacans à sanctis cogitationibus, necessaridè immundas congregat. Sequitur sponsa & dicit:

Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus. XV.

Ac si diceret: Quoniam fide ac dilectione soli Christo adhæreo, solum sequor, solum cum Patre & Spiritu sancto unum Deum videre concupisco, respectio- nis ejus suavitatem, visitationis benignitatem, conversationis dulcedinem gaudenter experior, experiens proclamo:

Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, com- moremur in villis: mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi ubera mea XVI.

Dum sponsa sponsi dulcedinem experta se reficit, de proximo etiam cogitat, quem ipsius sponsi præcepto sicut se diligit: & quia sponsi præcepta vel secreta intelligit, etiam ut alij intelligant concupiscit, dicens: [*Veni dilecte mi, egrediamur in agrum.*] Ager quippe, teste Veritate, est hic mundus. In agrum verò cum sponsa sponsus egreditur, quando Verbum Dei carne suscepta, in thalamo Virginis mundo monstratur. In villis commoratur, quando gentes per fidem visitat, quam recipientibus largitur. Manè ad vineas surgit; quia post resurrectionem suam in gloria Patris sedens, Ecclesias quas construit, etiam defendit. Si floruit vinea conspicit; quia omnem profectum Ecclesiæ districto examine perpendit. Videri si flores fructus parturiunt; quia perspicit ad quem profectum teneri quique & imperfecti excreverunt. Videri etiam si floruerunt mala punica; quia perfectos quosque respicit, & quid utilitatis in proximis habeant, quasi in floribus fructum arborum cognoscit, de quibus bene sequitur: [*Ibi dabo tibi ubera mea.*] In malis punicis dat sponso sponsa ubera; quia in perfectis vivit charitas gemina, ex qua dum infirma membra in Ecclesia nutriunt, quasi Christum lactant, quem in minimis suis esse præsentem cognoscunt. De quibus bene subditur:

Mandragoræ dederunt odorem suum in portis nostris. XVII.

Quid per mandragoras, herbam scilicet medicinalem & odoriferam, nisi virtus perfectorum intelligitur? Per quam perfecti quique dum imperfectorum infirmitatibus medentur, in fide quam prædicant, id est, in portis Ecclesiæ veri medici esse comprobantur. Qui dum exempla bonorum operum circumquaque per sanctam famam tribuunt, quasi odorem quo ægroti sanentur, aspergunt. Sequitur:

Omnia poma, nova et vetera, dilecte mi, ser- vavi tibi. XVIII.

Hic per poma, sensus scripturarum sanctarum intelliguntur: quæ dum ex patribus sanctis ad nos usque perveniunt, & creduntur, quasi ex arboribus poma exurgunt, quibus animæ delectantur. Omnia ergo poma, nova & vetera dilecto suo sponsa servat; quia sic novum Testamentum Ecclesia catholica recipit, ut vetus non abiciat: sic vetus veneratur, ut novum semper in ipsis sacrificiis carnalibus per spiritum intelligat, in novo scilicet Christum venisse congaudens, in veteri autem semper venturum expectans, & dicens:

CAPUT VIII.

I. **Q**uis mihi det te fratrem meum suggerentem ubera matris mee, ut inveniam te solum foris, & deoscular, & jam me nemo despiciat?

IN veteri lege Ecclesia postea Christum exoptabat, & expectabat, & in secreto Patris manentem, foras venire per carnem ad humanos oculos non mediocriter cupiebat. Unde & David desiderans dicebat: *Exurge, & ne repellas in sinem.* Et alibi: *Inclina calos tuos, & desce.* Et Isaias valde cupiens cum videre, dicebat: *Vtinam dirumperes calos, & descenderes.* Vult ergo sponsum foris sponsa invenire, & deosculari: quia concupiscit sub lege posita ut per carnem appareat; ut ei per amorem serviat, cui prius non accepta gratia, plus timore quam amore serviebat. Post cujus osculum jam a nemine despicitur: quia postquam Christus venit, & fidelibus suis spiritum libertatis infudit, ab ipsis etiam Angelis Ecclesia honoratur. Hinc est quod Josue Angelum adoravit; Joanni verò volenti se adorare dixit: *Vide ne feceris, confervus tuus sum, & unus fratrum tuorum habentium testimonium Iesu.* Sed quia venientem Ecclesia suscepit, synagoga repulit, quæ iterum eum in fine mundi suscipiet & amabit, ideo subsequitur Ecclesia, & dicit:

II. **A**pprehendam te, et ducam in domum matris mee, et in cubiculum genitricis mee. Ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino conditum, et mustum malorum granatorum meorum.

Apprehensum in domum matris suæ ducit, quia synagoga in fine mundi Christum, in quem credit, prædicabit: dumque per prædicationem Ecclesiæ susceptus fuerit, ibi Ecclesiam docebit: quia se doceri gaudebit, quando synagogam jam idem corpus factam erudiri secum videbit. Poculum ex vino conditum Ecclesia dabit, quia ipsi synagoga novum Testamentum cum veteri prædicabit: & quasi vino poculum condiet, quia dulcedinem Evangelij testimonij legis, quæ aspera est, ut robustius teneatur, cinget. Mustum verò malorum granatorum suorum tribuet, quia fortium virorum qui unitatem Ecclesiæ etiam in martyrio tenuerunt, exempla apponer, ut ad eorum similitudinem synagoga inardescat, & antichristi persecutionibus, Martyrum præcedentium exemplis roborata non succumbat. Cum enim fortium pugnantium victorias audierit, ad eorum imitationem pugnam subire non dubitabit. Quod aperte manifestat cum subjungit:

III. **L**ava ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.

Lava Christi vita præsens, dextera verò vita beata habetur. Caput autem nostrum spiritualiter mens esse perhibetur. Dicit ergo synagoga prædicationibus Ecclesiæ jam conversa, exemplis roborata, imitatione sublevata: [*Lava ejus sub capite meo, &*

dextera illius amplexabitur me.] Ac si diceret: Quoniam nunc tandem Christi fidem teneo, ejus ineffabilem gratiam experior concupiscibilem, & quam desiderare nesciebam dulcedinem sentio: jam terrena omnia postpono, etiam ipsam vitam carnis pro ejus amore contemno, & ad ejus beatitudinem vindendam totis desideriis anheho. Hoc quippe quod rem aliquam amplectitur, ipsam quam amplectitur rem, ex omni parte intra se habere non ignoratur. Lava ergo sub capite est, & dextera amplexatur, quando sancta anima menti ea quæ videt supponit, & ea quæ non videt, omni conatu & universis suis cogitationibus appetit. Sunt quippe modò nonnulli, qui tanto desiderio caelestia sectantur, ut omnia visibilia pro nihilo reputent; mentem suam caelestibus studiis sine intermissione occupent; ut nihil aliud agere libeat; quidquid extra spiritalem actionem est, animus fastidiat, hanc solam diligit, cetera contemnat, nisi fortè ea isti necessaria esse cognoscat. Isti verò sub capite lavam habent, qui mente erecta ad beatitudinem Christi currentes, vitam præsentem sub se vident. Et dextera Christi eos amplexatur; quia ex omni parte eos dilectio caelestis intra se retinens tuetur. Hujusmodi quippe viri sancto otio delectantur, in quo vitæ beatæ delectatione concupiscibiliter per contemplationem perfuuntur. In qua contemplatione oculum cordis mundant, ut Deum adhuc etiam in hac carne positi, quantum humanæ infirmitati datum est, videant, cujus visione se illuminent, suavitare reficiant. Isti illam beatitudinem jam aliquantulum experiuntur, de qua in Evangelio Veritatis voce dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Quod enim futurum est, jam in eis incipit compleri: quia et si in hoc mundo adhuc in carne vivunt, jam tamen per hoc quod maius est in eis, extra carnem sunt. In his impletur quod per Psalmistam divina voce præcipitur: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Hi enim quò sine mundi strepitu vivunt, eò mentem in Dei visionem per desiderium & contemplationem figunt. Et quoniam tales multi ex synagoga in fine mundi, ut credimus, per conversationem erunt, bene ad hujusmodi dictum intelligitur: [*Lava ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*] De quibus & pro quibus sponsum loquitur consequenter:

IV. **A**djuvo vos filia Hierusalem, ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

Sed quia jam illud superius exposuimus, iterum exponere recusamus. Sed de eadem synagoga jam facta Ecclesia, filie Hierusalem admirantes interrogant & dicunt:

V. **Q**ua est ista qua ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?

Sancta Ecclesia, vel quælibet sancta anima, de deserto ascendit, quia in exilio hujus peregrinationis posita, ad caelestia gaudia mente & cogitationibus tendit. Unde & Paulus dicebat: *Nostri conversatio in caelis est.* Deliciis affluit, quia sanctæ scripturæ meditationibus intendens, caelesti pabulo assidue mentem pascit. Super dilectum innititur, quia in solius Christi auxilio confidens, eo largiente ab exilio ad patriam transfertur. Ipsa quippe Veritas omnibus fidelibus ait: *Sine me nihil poteris facere.* Unde verò accepit, ut ab infimis ad superiora, à deserto ad regnum ascendere possit, manifestat dilectus cum subdit:

VI. **S**ub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

Quid per arborem malam, nisi sancta crux des-

EGO
IIM
m.3

gnatur: quæ malum illud sustinuit, de quo eadem A
 sponsa in superioribus dicit: *Sicut malus inter ligna
 silvarum, sic dilectus meus inter filios.* Sed sponsam
 suam Christus sub arbore malo suscitavit, quia in
 cruce positus, subdram sibi Ecclesiam ad vitam vo-
 cavit; ut à somno mortis resurgeret, & cum illo se
 crucifigens, ad novam resurrectionem properaret.
 Unde & Apostolus cuius animæ mortuæ dicit: *Sur-
 ge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te
 Christus.* Et quibusdam qui jam surrexerant, alibi
 dicit: *Si surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt
 querite.* Sed quia infidelitas synagoga Christum cru-
 cifixit, ideo sequitur: *[Ibi corrupta est mater tua.]*
 Sub arbore malo mater Ecclesiæ corrupta esse dicitur,
 quia quando Salvatorem suum in ligno fixit,
 nefando scelere se corrupit. Cujus sceleris magnitudinem
 inculcat, cum idem replicat, dicens: *[Ibi
 violata est genitrix tua.]* Sed quoniam ad hoc cæcitas
 in Israël facta est, ut plenitudo Gentium intraret,
 ideo intranti Ecclesiæ dicitur:

VII. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.*

In corde sunt cogitationes, & in brachio operationes. Super cor ergo & super brachium sponsa, dilectus ut signaculum ponitur; quia in sancta anima quantum ab ea diligitur, & voluntate & actione designatur. Signum quippe sancta mens interiorius & exteriorius Christum portat; quia dum in ejus meditationibus assidue laborat, in exteriori actione eum imitari non cessat, quod ejus dilectio esse dubitari non debeat. De quo signo ipse sponsum discipulis suis ait: *In hoc cognoscet omnes quia veremur discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* De qua dilectione mox subditur:

VIII. *Quia fortis est ut mors dilectio: dura sicut infernus emulatio: lampades ejus lampades ignis atque flammarum.*

Bene proculdubio fortis ut mors dilectio esse perhibetur: quia dum per dilectionem à vitis mortificamur, quod mors agit in sensibus corporis, hoc agit dilectio in cupiditatibus mentis. Sunt enim nonnulli qui sic diligunt Deum, ut omnia visibilia negligant, & dum mente in æterna tendunt, ad omnia temporalia pene insensibiles fiunt. In his nimirum ut mors dilectio fortis existit, quia sicut mors exteriores corporis sensus ab omni proprio & naturali appetitu interficit, sic dilectio in talibus viris omnia terrena desideria contemnere mentem aliàs intentam compellit. Hujusmodi mortuus & vivis dicebat

Col. 3. a *Apostolus: Mortuus enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Hi proculdubio vitam suam cum Christo abscondunt; quia dum omnia quæ videmus, postponunt, in his quæ non videmus, in beatitudine scilicet Christi, veraciter & secretè vivunt. Quia enim falsam vitam despiciunt, quæ visibiliter apparet, in vera vita se abscondunt, quæ non nisi invisibilibus oculis se manifestat. Potest tamen intelligi, ut hoc de seipso Christus dicat, inquit: *[Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio.]* Ac si diceret: Dignum est, ut in mente & actione signum dilectionis meæ meipsum tecum feras, quia in fortitudine dilectionis tuæ mortem subij, ut tu quæ mortua in infidelitate eras, mecum resurgens, in fidei novitate spiritaliter vivas. Sed quia in cruce suspensus nequaquam fuisset, nisi ad magnam invidiam cor synagoga exarsisset, ideo subditur: *[Dura ut*

1. Cor. *infernus emulatio.]* Emulatio quippe & in bonum & in malum accipitur. In bonum enim accipitur, sicut per Apostolum dicitur: *Emulamini charismata meliora.* In malum autem assumitur, ubi per Samue-

lem Saül dicitur: *Anseretur à te regnum, & dabitur am'oisio.* Emulus quippe ejus David dicitur, cui Saül invidere non ignoratur. Dura est ergo ut infernus emulatio; quia dum synagoga Christum ad inferos posse transmittere se putavit, ei usque ad mortem corde immisericordi invidit. Ut infernus emulatio dura extitit; quia sicut infernus sine misericordia quos tener cruciat, sic Judæa plebs Christum apprehendens sine respectu pietatis ad mortem traherat. De qua bene subditur: *[Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum.]* Sicut enim ignis quæ incendit, consumit, sic Judæos ab omni fidei virtute invidia sua destruxit: de quibus bene alibi dicitur: *Et nunc ignis ad verbarios consumit.* Ac si diceretur: Antequam ad æternum ignem veniant, in præsentibus consumuntur, quia in se ipsi ignem invidiæ portant, qui sine portantis combustione non portatur. Hic ignis invidiæ flammam protulit, quando per exempla in quibus accensus est, etiam in Gentilibus usque ad Christianorum martyria per mundum universum excrevit. Sed quia hinc ignis invidiæ, hinc ignis charitatis se extulit, ideo subditur:

Aquæ multe non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. IX.

Charitate quippe Martyres sancti vivaciter ardebant, quia in Dei & proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc charitatem aquæ multæ extinguere non poterant; quia quantumque tribulationes eis fierent, ad odium eos transmutare non valebant. Hoc nimirum esset charitatem extinguere, si in tribulationibus quas ingerebant, ad Dei aut proximi odium eos humiliare potuissent. Sed cum aquæ dicitæ sint, quid rursum per flumina, nisi aquarum ipsarum incrementa & vivacitas intelligitur? Flumina quippe vivas aquas solere dici cognoscimus. Flumina ergo maximas tribulationes accipimus; quæ dum per totum orbem super Martyres ebullierunt, ad extinguendum charitatis ignem grandi imperu confluerunt. Sed quia inter flumina adeo charitatis vigor vixit, ut potius flumina consumeret, quam se ab illis extinguere permitteret, ideo multi etiam persecutorum ad eandem charitatem se convertebant, ita ut dimitterent quidquid in mundo possidebant, & se ipsos morti darent, quam prius patientibus crudeliter inferebant. Unde & subditur:

Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. X.

Cum terrenæ substantiæ cupiditate Deus non diligitur, quia terrenus amor oculum cordis fordidat, ne divina claritas videatur. Contra quod in Evangelio dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et Joannes Apostolus ait: *Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Nec mirum: quomodo enim eum diligere potest, quem nescit? Aut quomodo eum scit, ad quem sciendum oculum cordis claudit? Sed homo omnem substantiam domus sue pro dilectione tribuit, quando quidquid in mundo possidet, pro Christo distribuit; ut abiciens quod impedit, Deum diligit, & terro pulvere sollicitudinum, oculos aperiat ut Deum videat. Et cum omnem substantiam dederit, quasi nihil eam despiciet: quia postquam oculum terit, & Deum conspexit, in illius visione quidquid possederat, nihil pendit. Hoc Apostoli fecerunt, qui non solum possessa, sed etiam capita, ut Christum sequerentur, dimiserunt. Quibus ipse Christus, pro quo omnia dimiserant, dicebat: *Cum feceritis omnia quæ precepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Sed quoniam abjecta terrenâ substantiâ non statim ad perfectionem ascenditur, quia rebus exterioribus abnegatis, restat etiam labor, ut

idem ipse homo à semetipso abnegetur, quatenus gradatim proficiat, & quandoque perfectus non solum se, sed & alios secum ad vitam trahat, ideo de nova & tenera adhuc Ecclesia, vel unaquaque anima consequenter dicitur:

XI. *Soror nostra parvula est, & ubera non habet.*

Sororem Christus Ecclesiam vocat, quia de ipsis Apostolis dicebat: *Ite, dicite fratribus meis.* Soror autem parvula, ubera non habebat, quando in solis Apostolis Ecclesia erat, in quibus seipsam, vel alios nutrire lacte prædicationis non poterat. Quid enim Petrus aliis prædicaret, cum seipsum discipulum Christi in unius ancillæ voce detestando & jurando negaret? Prima ergo Ecclesia ubera non habebat, quia post resurrectionem in una domo inclusa, inter persecutores suos non dico prædicare, sed & videri timebat. Consequenter ergo dicitur:

XII. *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?*

Allocutus est Christus sororem suam, quando Spiritum sanctum super Apostolos misit, & eis in interioribus loquens, illos omnes mundi loquelas multiplici distributione docuit. Sed à quibus hoc querere intelligendus est qui omnia novit, nisi à sanctis patribus antiquis, quos ad querendum Spiritu sancto instigavit? Quibus eodem Spiritu quo in questionem eos induxit, respondet protinus convenienter & ait:

XIII. *Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea.*

Dato Spiritu sancto murus sancta Ecclesia efficitur, quia quæ prius timida erat, instruente eadem Spiritu omnipotente, ad resistendum adversariis impetribiliter roboratur. Quod manifestat idem Petrus sub ancilla timidus, mox contra principes rigidus, quibus dicebat: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus.* Et iterum: *Si iustum est vos potius audire quam Deum, iudicate: nos enim non possumus quæ vidimus & audivimus, non loqui.* Et de ceteris discipulis scriptum est: *Ibant discipuli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Ecce qualis murus facta est Ecclesia, quæ modò tenerima, nec pedem cuiuslibet gradientis sine sui læsione gerit, modò vero accepto mirabili artifice Spiritu sancto, universi exercitus assultus illæsa contemnit. Super quam propugnacula ædificantur, quia ut non tantummodo se defendat, sed ut & impugnantes resistendo prosterнат, miracula ei facere conceditur, quæ cum hostes viderint, ab eius aggressionibus jacula timentes terreantur. Quæ propugnacula bene argentea esse perhibentur, quia ipsa miracula cum verbi prædicatione donantur. Et quia argentum valde sonorum est metallum, argentea propugnacula existunt, quia per miracula factum est, ut eorum verba per universum mundum convalescerent, & fidei prædicationem inflexibiliter circumquaque diffunderent: quod manifestat Psalmista, dicens: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum.* Sequitur.

XIV. *Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.*

Ostium etiam bene esse Ecclesiam dicimus, quam ab ipso Christo potestatem aperiendi & claudendi accepisse scimus. Ostium proculdubio in suis prædicatoribus existit, quia per eos aditus ad vitam se no-

bis aperit. Unde & ipsi primo pastori Ecclesiæ dicitur: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in calis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in calis.* Vel ostium in ipso capite suo existit, quia ipse de se veraciter dicit: *Ego sum ostium.* Ostium verò tabulis cedrinis compingitur, quia sancta Ecclesia fidem prædicans, multitudinibus populorum decoratur: & dum populi variis virtutibus asperguntur, ut videlicet alius de rebus quas possidet, indigentibus necessaria tribuat: alius omnia abiciens, etiam à legitimo connubio se abstineat: alius verò tantum proficiat, ut aliorum etiam prædicator fiat: tamquam pictura multis coloribus, sic Ecclesia multis distinctionibus honestatur, quæ sancto Spiritu convalescens hilariter respondet, dicens:

XV. *Ego murus, & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.*

Ubera sua sicut turrim habuit, ex quo pacem coram sponso reperit; quia postquam sub ipso spiritum pacis accepit, prædicatores contemplatione altos, & robore inflexibiles nutrit. Sed quid est quoddam non ait pacem, sed quasi pacem reperiens: nisi quia dum in hoc mundo sumus, à peccatis omnimodis non desistimus, & quamdiu cum peccato vivimus, pacem perfectam cum illo qui sine peccato in carne vixit, non habemus? Sed quoniam tantillam pacem quam habemus, per ipsum mediatorem Dei & hominum tenemus, ideo subditur:

XVI. *Vinea fuit pacifico, in ea quæ habet populos: tradidit eam custodibus: vir affert pro fructu ejus mille argenteos.*

Ipse verò pacificus noster esse dicitur, quia per ipsum Deo omne genus humanum reconciliatum est. Huic pacifico vinea fuit; quia in labore præceptorum carnalium synagogam plantavit, de qua dicitur: *Vinea Domini sabaoth domus Israel est.* Quæ vinea in ea quæ habet populos extitit; quia in lege posita est, quæ multos populos ad se collegit. De quibus populis dicitur: *Populi meditati sunt inania.* Hanc vineam custodibus tradidit; quia synagogam Moysi & ceteris patribus custodiendam subiecit. De qua bene subditur: *Vir affert pro fructu ejus mille argenteos.* Hac vinea fructum protulit, quia ex synagoga botrus ille magnus qui de terra promissionis allatus est, Christus videlicet Jesus, per humanitatem processit. De quo fructu Pater ad David ait: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Unde & Apostolus scribit: *Quorum patres sunt, & ex quibus Christus.* Per argenteos verò in hoc loco omnem terrenam substantiam intelligimus, de qua Petrus elemosynam petenti claudio dicebat: *Argentum & aurum non est mihi.* Pro fructu ergo vineæ vir mille argenteos affert; quia quisquis viriliter in fide quam suscepit, se habet, libenti mente & perfectè omnia terrena dimittit, ut Christum veraciter habeat. Milenarius enim perfectus est numerus, ideo per eum perfectio rei cuiuslibet demonstratur. Hos argenteos in primitiva Ecclesia illi ferebant, de quibus in Actibus Apostolorum scriptum est: *Quotquot autem possessores agrorum aut domorum erant, vendebant, & afferentes ponebant ad pedes Apostolorum pretia eorum quæ vendebant.* Isti congregati aliam vineam, videlicet sanctam Ecclesiam, ex seipsis construxerunt, & ut boni agricolæ, sanguine suo propagaverunt, & prædicationibus usque ad fines terræ dilataverunt; ut jam mundum pene universum impleat, & fructum gratum locata agricolis, suis temporibus reddat. Unde in Evangelio dicitur: *Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui*

EGO
M
m.3

reddant ei fructum temporibus suis. De qua vinea A
jam bonis locata ipse Pacificus dicit:

XVII. *Vinea mea coram me est.*

Coram ipso vinea sua existit, quia perditis malis agricolis, sanctam Ecclesiam per bonos doctores respectu benigno erudit. Cui dicit;

XVIII. *Mille tui pacifici, & ducenti iis qui custodiunt fructus ejus.*

Qui sunt isti pacifici qui mille dicuntur esse & ducenti, nisi illi superiores argentei, quos dum perfecte dimittimus, pacem per eorum distributionem cum sanctis nobis ipsis acquirimus? Unde & in Evangelio Dominus precipit: *Facite vobis amicos de mam-*

Luc. 16. c. *mona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.* Sed quid per ducentos intelligimus, nisi duplicem retributionem quam acquirimus, dum in hoc mundo perfecte pro Christo omnia terrena contempnimus? Mille ergo & ducenti Ecclesiae argentei existunt, quia dum fideles quique omnia quae possident, ex toto relinquunt, & pacem sibi cum sanctis faciunt, & praesentis vitae remunerationem cum caelesti percipiunt. Et hoc est quod Dominus in Evangelio ait: *Amen amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus: & in saeculo futuro vitam aeternam.* Sed quibus ista remuneratio sic duplicatur, nisi his qui custodiunt fructus ejus? Qui sunt autem qui fructus vineae custodiunt, nisi illi qui in sancto opere quod inceperunt, perseverantes existunt? Opus enim quod sancto desiderio incipitur, si constantia mentis usque ad finem non tenetur, sine fructu habetur: quia immature ab hoc unde processerat, vacuatur. *Ibid. c.* *Ideoque Dominus in Evangelio ait: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Sequitur sponsus, & dicit:

XIX. *Qua habitas in hortis, amici auscultant te: fac me audire vocem tuam.*

Sponsa in hortis habitat, quia sancta Ecclesia, vel quaelibet sancta anima in fructificatione virtutum mentem versat. Cujus vocem sponsus audire desiderat, qui in hoc summo opere Christo placet, ut perfectus quilibet vir infirmos quosque verbo sanctae praedicationis admoneat. Amici enim auscultant, quia fideles in Ecclesia, ut amicus sponsi loquatur, pio desiderio expectant. Et notandum quod amicus est qui auscultat; quia qui Deum mente integra diligit, praedicanter quem diligit, libenter audit. Unde in Evangelio dicitur: *Qui est ex Mar. 10. c.* *Deo, verba Dei audit.* Sed quia dum Ecclesia veritatem praedicat, multi non intelligunt, multi quod percipiunt, pravo intellectu subvertunt: ideo admomenti ut praedicet, respondet sponsa, & dicit:

B *Fuge dilecte mi, & assimulare caprea hinnuloque cervorum super montes aromatum.* XX.

Dilectus fugit, quia a reprobis cordibus se, ne intelligatur, abscondit. Dum enim reprobae mentes ad audienda vel legenda verba Dei, perversa intentione accedunt, digno judicio veritatem non inveniunt, quam indigno appetitu requirunt. Unde & ipsa Dei sapientia dicit: *Quaerent me mali, & non invenient.* Sed fugiens reprobos dilectus, montes aromatum petit: quia perverfos dimittens, sanctas animas visitare non desinit, quae & per contemplationem excelsa fiunt, & per confessiones virtutum odorifera unguenta secum ferunt. Super hos montes dilectus capreae & hinnulo cervorum assimilatur; quia in cordibus sanctorum virorum manifestatur, quam pia charitate humanitatem pro nobis assumpsit. Qui dum ex patribus antiquis natus fuit, quasi ex cervis hinnulus, sicut dictum est superius, venit. Qui dum esset dives, pauperem se, ut nos ditaremur, fecit; & dum esset super omnia excelsus, humilitatem nostram ineffabili dignatione suscepit. *Sup. c. 11. circa med. 2. Cor. 8. b.* Cui immensas gratias quoad usque vivimus reddamus: cui pro nobis in mortem tradito, & resurgenti in immortalitatem, nos ipsos, & spiritum, & corpus debemus: Qui vivit & regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per infinita saecula saeculorum. Amen.

Expositionis S. Gregorij Papae super Cantica Canticorum finis.

